

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

Tuetusti itsenäiseen elämään

nuorten kokemuksia itsenäistymisestä Suomen Punaisen Ristin nuorten turvatalon tuella

Pekkarinen, Heidi

2016 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

- Tuetusti itsenäiseen elämään
- nuorten kokemuksia itsenäistymisestä Suomen Punaisen Ristin nuorten turvatalon tuella

Heidi Pekkarinen
Terveystiedon edistämisen
koulutusohjelma
Ennaltaehkäisevän hyvinvointityön
kehittäminen ja johtaminen
Opinnäytetyö
Tammikuu, 2016

Laurea-ammattikorkeakoulu

Hyvinkää

Terveysten edistämisen koulutusohjelma

Ennaltaehkäisevän hyvinvointityön kehittäminen ja johtaminen

Tiivistelmä

Pekkarinen, Heidi

Tuetusti itsenäiseen elämään- nuorten kokemuksia itsenäistymisestä Suomen Punaisen Ristin nuorten turvatalon tuella

Vuosi

2016

Sivumäärä

52

Espoon Asunnot ja Suomen Punaisen Ristin Espoon nuorten turvatalo loivat yhteistyökäytännön vuonna 2013 nuorten tuettuun asuttamiseen. Yhteistyökäytännön mukaan nuori saa asunnon Espoon Asunnoilta, kun asiakkuus itsenäistymisen tukeen käynnistyy nuorten turvatalolla. Ennen asiakkuutta prosessiin kuuluu selvittelyvaihe, jossa turvatalo kartoittaa nuoren elämäntilannetta sekä tuen tarpeita. Tavoitteena yhteistyökäytännölle on se, että nuoret, jotka tarvitsevat apua itsenäistymiseen, saavat asunnon tuetusti.

Opinnäytetyön tarkoitus oli kuvata nuorten kokemuksia saamastaan tuesta itsenäistymisen alussa. Lisäksi tarkoitus oli kerätä tietoa nuorilta, kuinka he ovat kokivat asuttamisen prosessin ja tämänkaltaisen yhteistyön. Opinnäytetyön aineisto koostui kahdeksan nuoren teema-haastattelusta. Aineiston analyysi oli tehty teoriaohjaavan sisällönanalyysin keinoin.

Tietoperusta koostuu asunnottomuudesta, syrjäytymisestä ja asumisneuvonnasta. Opinnäytetyö sijoittuu nuorten asunnottomuuden ja sen ennaltaehkäisyn kontekstiin. Nuoret, jotka ohjautuivat SPR:n nuorten turvatalolle, olivat valtaosin asunnottomia. Asunnottomuus johtui esimerkiksi ongelmista kotona, mielenterveysongelmista tai vanhemman muuttamisesta toiselle paikkakunnalle. Nuoret ohjautuivat turvatalolle useita reittejä. Haastatellut nuoret olivat hyvin sitoutuneita tukeen ja kokivat annetun tuen tarpeellisena. Nuoret kokivat eniten tarvitsevansa tukea erilaisten hakemusten ja lomakkeiden täyttämässä esimerkiksi sosiaalitoimen ja kelan hakemusten täyttämässä. Lisäksi suurin osa nuorista koki tärkeänä sen, että saivat tukea asunnon saantiin. Tulokset osoittavat, että tällainen yhteistyö on merkityksellinen.

Asiasanat: asumisneuvonta, asumisen ongelmat, asunnottomuus, ennaltaehkäisy, itsenäistyminen, syrjäytyminen

Laurea University of Applied Sciences
Hyvinkää
Master's Degree Programme in Health Promotion,
Leadership and Development of Preventive Welfare Work

Abstract

Heidi Pekkarinen

Becoming independent with the help of support - young people's experiences of the support provided by the Emergency Youth Center of the Finnish Red Cross during the independence process

Year	2016	Pages	52
------	------	-------	----

Espeen Asunnot and the Espoo Emergency Youth Center of the Finnish Red Cross collaborated since 2013 to provide supported living for youth. Once a young person becomes a client of the Emergency Youth Center and they commit to support provided by the Emergency Youth Center in the independence process they are provided an apartment by Espoon Asunnot. Before the clientship is formed between the Emergency Youth Center and the young person the Emergency Youth Center thoroughly survey the situation of the young person and evaluate the amount of support needed in the independence process. The aim of the collaboration between Espoon Asunnot and the Emergency Youth Center is to provide an apartment for those young people in need of support during the process of becoming independent.

The purpose of this thesis was to describe how young people have experienced the support they had been provided during the beginning of the independence process. Furthermore, the purpose was to gather information on how youth had experienced the housing process and the collaboration of Espoon Asunnot and the Emergency Youth Center.

Homelessness, social exclusion and housing advising construct the theoretical framework of this thesis. The context of this thesis is youth homelessness and its prevention. The majority of the young people that found their way to the Emergency Youth Center are homeless. Homelessness in the case of these young people was often the result of problems at home, mental health problems and parents moving to another area. Young people found their way to the Emergency Youth Center via various different paths. The youth interviewed were committed to the support provided and they felt that the support was necessary. They felt that they needed the most support in filling out forms for Kela and Social Office. Furthermore, most of the youth felt that the support they were provided in finding an apartment was important. The results show that collaboration such as that between Espoon Asunnot and the Emergency Youth center is necessary and needed.

Keywords: housing advising, housing problems, homelessness, prevention, becoming independent, social exclusion

Sisällys

1	Johdanto.....	6
2	Opinnäytetyön tausta ja tarkoitus	7
	2.1 Opinnäytetyön työn tarkoitus	7
	2.2 Asumisneuvonta Espoon Asunnoilla	7
	2.3 Yhteistyö Suomen punaisen ristin nuorten turvatalon kanssa	10
3	Asumisneuvonta	12
	3.1 Asumisneuvonnan toimintaympäristö.....	12
	3.2 Asumisneuvonnan vaikutukset	14
4	Nuorten syrjäytyminen.....	17
	4.1 Syrjäytyminen käsitteenä.....	17
	4.2 Nuorten syrjäytymisen ehkäiseminen	19
5	Asunnottomuus ilmiönä	20
	5.1 Asunnottomuus käsitteenä	20
	5.2 Asunnottomuus ja syrjäytyminen.....	21
6	Tutkimuksen toteutus	25
	6.1 Tutkimustehtävä ja -kysymykset	25
	6.2 Tutkimusmenetelmä.....	26
	6.3 Tutkimusaineiston keruu ja analyysi.....	27
	6.4 Aineiston analyysi	28
7	Tulokset.....	32
	7.1 Nuorten alkutilanne SPR:n nuorten turvatalolle hakeutuessa.....	32
	7.2 Nuorten kokema tuen tarve	33
	7.3 Nuorten sitoutuminen tukeen ja kokemukset tuesta	35
	7.4 Nuorten muu tukiverkosto	36
	7.5 Nuorten kokemukset omasta kodista Espoon Asunnoilla	37
8	Johtopäätökset	38
	8.1 Operatiivisen ennaltaehkäisyn merkitys palveluun ohjautumisessa.....	38
	8.2 Asunnon saannin vaikeus.....	39
	8.3 Syyt asunnottomuuden taustalla	40
	8.4 Nuorten positiiviset kokemukset tuesta.....	41
9	Pohdinta	42
	9.1 Tutkimusetiikka ja luotettavuus.....	44
	Lähteet	46
	Kuvat.....	49
	Liitteet.....	50

1 Johdanto

Myrskylän (2012, 1-2) mukaan syrjäytyneitä nuoria oli tilastojen perusteella vuonna 2010 yhteensä noin 51 300. Näistä nuorista noin 32 000 nuorta eivät olleet rekisteröityneet työttömiksi työnhakijoiksi. Syrjäytyneiden nuorten osuus oli noin 5 % kaikista nuorista. Melkein neljännes syrjäytyneistä nuorista on maahanmuuttajataustaisia. Syrjäytyneiden nuorten lukumäärä vaihtelee hieman vuosittain. Nuorten osalta asunnottomuuden tilastotiedot eivät ole täysin tarkkoja, koska nuorten keskuudessa esiintyy paljon piilossa olevaa asunnottomuutta. Syrjäytyneet eivät ole tilastoissa vuosittain myöskään samoja henkilöitä. Syrjäytyminen on tilastojen mukaan erityisesti nuorten miesten ongelma. Kaikista syrjäytyneistä nuorista noin 66 % oli miehiä vuonna 2010.

Syrjäytymiseen vaikuttavia isoja tekijöitä ovat perhetausta ja asumisen muoto. Syrjäytymisvaara alenee puoleen, mikäli nuorella on edes toinen vanhempi tukemassa. Syrjäytyneiden joukossa joka kymmenes nuori on asunnoton tilastojen mukaan. Asunnottomuuteen voi johtaa esimerkiksi aikuistuvien nuorten perheen hajoaminen tai perheessä tapahtuva kuolemantapaus. Lisäksi asunnottomuuteen voi johtaa tilanne, jossa nuoren huostaanotto päättyy 18-vuotiaana, eikä hänelle kyetä järjestämään asuntoa tämän jälkeen. (Myrskylä 2015, 6-7.)

Opinnäytetyössäni selvitän nuorten kokemuksia itsenäistymisestä Suomen Punaisen Ristin nuorten turvatalon tuella. Tarkoitus on siis selvittää, kuinka nuoret ovat kokeneet SPR:n nuorten turvatalolta saatavan tuen itsenäistymisensä alussa, vaiheessa, jossa he ovat saaneet asunnon Espoon Asunnoilta ja aloittavat itsenäistymisen omassa kodissa. Nuoret ovat saaneet Espoon asunnoilta oman asunnon tilanteessa, jossa he ovat ajautuneet asunnottomuusuhkaan tai ovat jo asunnottomia. Suurella osalla haastateltavista asunnottomuusuhka johtuu välirikosta vanhempiin, eivätkä he välttämättä ole enää pystyneet asumaan lapsuuden kodissaan.

Olen aloittanut yhteistyön asumisneuvonnan kehittämisprojektissa, joka loppuu vuoden 2015 lopussa. Asumisneuvonnan kehittämisprojekti on Espoon Asuntojen, Espoon kaupungin ja Valtion rahoitus- ja kehittämiskeskuksen ARA:n rahoittama 3-vuotinen projekti nuorten asunnottomuuden ennaltaehkäisemiseksi Espoon Asunnoilla. Projektin tarkoitus on vähentää nuorten asunnottomuutta tukemalla nuorten itsenäistä asumista sekä tarjoamalla nuorille ohjausta ja neuvontaa asumisen asioissa.

Opinnäytetyöllä pyrin saamaan tietoa myös siitä, millaista hyötyä projektista on ollut nuorten asunnottomuuden ennaltaehkäisyn näkökulmasta. Onko tällaista yhteistyötä kannattavaa jatkaa ja kokevatko nuoret itse tärkeänä sen, että nuoren tuen tarvetta selvitetään ennen asunnon saantia. Lisäksi tarkoitus on selvittää, miten nuoret kokevat itse tarvitsevansa tukea asunnon saatuaan itsenäisen elämän aloittamiseen.

2 Opinnäytetyön tausta ja tarkoitus

Tässä luvussa esittelen opinnäytetyöni taustaorganisaatiot ja opinnäytetyön tarpeen ja tarkoituksen.

2.1 Opinnäytetyön työn tarkoitus

Työskentelen Espoon Asunnoilla asumisneuvojana ja tällä hetkellä työskentelen asumisneuvonnan kehittämishankkeessa. Hankkeen yhtenä tavoitteena on vähentää nuoriin kohdistuvia turhia häätöjä ja näin ennaltaehkäistä nuorten asunnottomuutta. Vuonna 2014 aloitimme hankkeessa yhteistyön SPR:n nuorten turvatalon ja Espoon kaupungin kanssa. Yhteistyön tarkoitus on löytää nuorille asuntoja ja saada heille riittävä tuki asumiseen, että he pääsevät itsenäistymisen polulla eteenpäin turvallisesti. SPR:n nuorten turvatalo tarjoaa tuen nuorille ja Espoon Asunnot tarjoavat nuorelle asunnon.

Yhteistyöllä pyritään siihen, että nuori saa tarvitsemansa tuen itsenäistymisen alkuvaiheille. Saadessaan asunnon nuori sitoutuu SPR:n nuorten turvatalon työntekijän tarjoamaan tukeen ja asiasta tehdään tukisopimus, jonka allekirjoittavat nuori, tukityöntekijä ja minä asumisneuvojana. Tuki määritellään yksilöllisesti nuoren tuen tarpeen mukaiseksi. Tuella pyritään ennaltaehkäisemään asumisen ongelmia ja tarjoamaan vahvaa tukea siinä vaiheessa, jos eteen tulee ongelmia. Vuokranantajan mukana olon tarkoitus prosessissa on tuottaa tietoa asumisen asioista ja puuttua matalalla kynnyksellä mahdollisiin asumisen ongelmiin kuten vuokravelkoihin tai häiriöihin, yhteistyössä tukityöntekijän kanssa.

Opinnäytetyön tarkoitus on selvittää Espoon Asunnoilta asunnon saaneiden nuorten kokemuksia tuetusta itsenäistymisestä. Haastattelen näitä nuoria ja pyrin saamaan tietoa siitä, kuinka nuoret ovat kokeneet SPR:n nuorten turvatalolta saatavan tuen itsenäistymisen alussa. Haastattelut tehdään siinä vaiheessa, jossa he ovat saaneet jo asunnon Espoon Asunnoilta ja ovat aloittaneet itsenäistymisen omassa kodissaan SPR:n tuella. Nuoret ovat saaneet asunnon tilanteessa, jossa he ovat ajautuneet asunnottomuusuhkaan tai ovat jo asunnottomia. Joten samalla pyrin saamaan tietoa siitä, millaista yhteistyömme on ollut nuorten kokemuksen mukaan, ja onko siitä hyötyä asunnottomuuden ennaltaehkäisyn näkökulmasta

Opinnäytetyön tarkoitus on myös tuottaa tietoa yhteistyöstämme ja siitä, millaista tarvetta tällaiselle yhteistyölle jatkossa ilmenee.

2.2 Asumisneuvonta Espoon Asunnoilla

Espoon Asunnot on vuonna 1999 perustettu vuokratyöyhtiö. Yhtiöllä on tällä hetkellä omistuksessaan noin 15 000 asuntoa ympäri Espoota. Espoon Asunnoilla asuu tällä hetkellä yli 30 000 asukasta. Yhtiössä työntekijöitä on tällä hetkellä noin sata. Espoon Asuntojen perustehtävänä on omistaa ja hallita Espoossa sijaitsevia vuokra-asuntoja ja vuokratyökiinteistöjä. Perustehtävää toteutetaan tuottamalla vuokra-asuntopalveluita tehokkaasti, laadukkaasti ja taloudellisesti. Espoon Asunnot on voittoa tavoittelematon yhtiö, joka ei jaa osinkoja. (Perustehtävä 2015.) Espoon Asunnot on suurin vuokranantaja Espoossa.

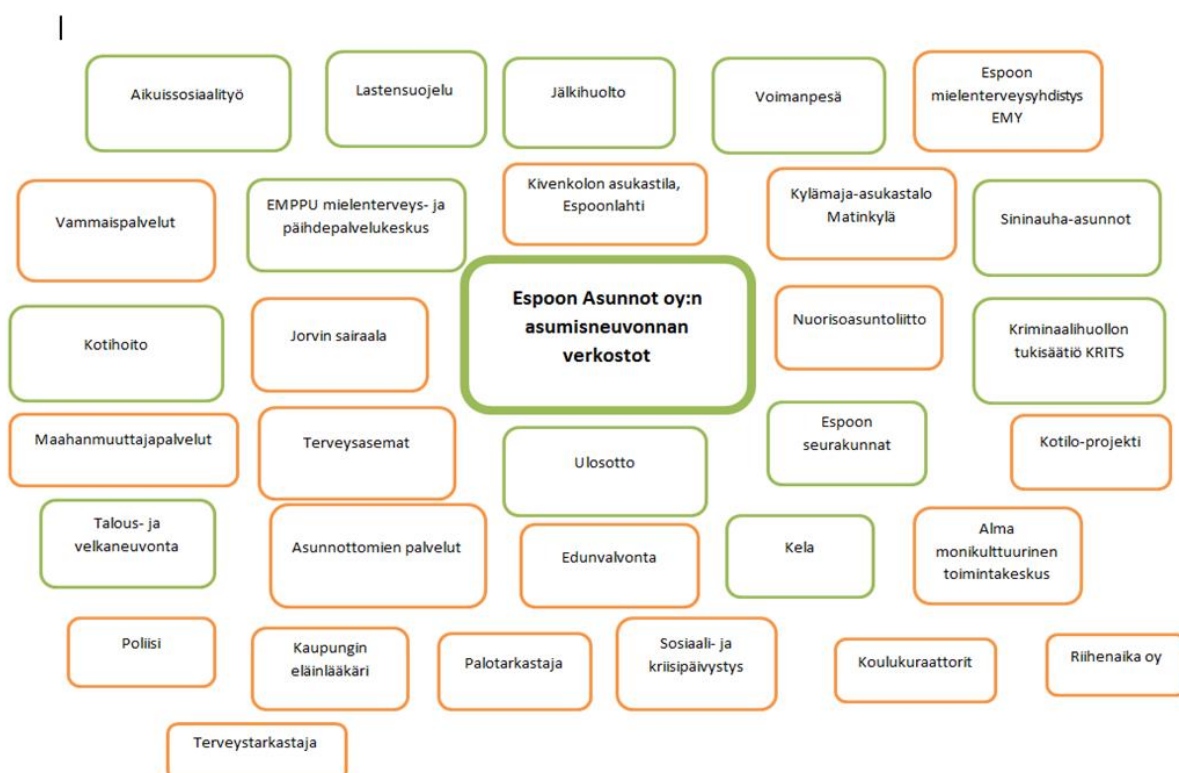
Espoon Asunnoilla eli silloisella Espoonkruunulla asumisneuvontatoiminta käynnistettiin vuonna 2003 Diakoniasäätiön kanssa tehdyllä yhteistyöprojektilla. Asumisneuvontatoiminnan luomisen taustalla oli jo tuolloin tavoite häätöjen vähentämisestä. Toiminta aloitettiin yhden työntekijän panostuksella. Espoossa ensimmäinen asumisohjaaja aloitti työnsä 13.8.2003. Silloinen asumisohjaajan toimi oli Espoon Diakoniasäätiön ja silloisen Espoonkruunun yhteistyöhanke, jossa Espoon Diakoniasäätiö tuottajana ja Espoonkruunu tilaajana sopivat asumisohjaajan palvelujen ostosta. Aluksi silloinen Espoonkruunu osti asumisneuvonnan palveluita Diakoniasäätiöltä omille asukkailleen. Pian huomattiin yhden työntekijän olevan liian vähän suhteessa asiakasmäärään ja vuonna 2007 työhön palkattiin toinenkin asumisneuvoja. Vuoden 2008 alusta alkaen asumisneuvonta siirtyi silloisen Espoonkruunun omaksi toiminnaksi. Samalla palkattiin kolmas työntekijä asumisneuvontaan. Asumisneuvontatoiminta siirtyi siis kokonaan vuokratyöyhtiöön vuonna 2008. (Asumisneuvonnan käsikirja, 2015.)

Tällä hetkellä Espoon Asunnoilla toimii kuusi asumisneuvojaa. Asumisneuvonnan tarkoitus on edelleen vähentää turhia häätöjä ja auttaa vuokratyöyhtiötä saamaan vuokrasaatavat. Asumisneuvojat ovat Espoon Asuntojen työntekijöitä. Espoon kaupunki osallistuu kuitenkin asumisneuvojien palkkakustannuksiin maksamalla niistä puolet. Asumisneuvojat ovat hallinnollisesti Espoon Asunnot Oy:n työntekijöitä ja työskentelevät Espoon Asunnot Oy:n tiloissa. Asumisneuvonnan asiakkaina ovat Espoon Asunnoilla asuvat vuokralaiset.

Asumisneuvojilla on käytettävissään vuokranantajan tietorekisteriohjelma nimeltä Tampuuri. Tämä lisäksi asumisneuvonnassa hyödynnetään yleisiä rekistereitä kuten asiakastiedon rekisteriä ja väestörekisteriä. Asiakkailta pyydetään erikseen kirjallinen lupa tietojen vaihtoon eri viranomaisten ja yhteistyökumppaneiden kanssa. Asumisneuvonnan työ painottuu asumisen ongelmien kanssa työskentelyyn. Asumisneuvonnan työllä puututaan vuokravelkoihin, asunnon huonoon hoitoon sekä häiriöasumiseen. Työmenetelminä ovat maksusopimukset vuokraveloitusta, asiakastapaamiset toimistolla ja asukkaiden kotona. Asumisneuvojat hyödyntävät tarvittaessa verkoston ja yhteistyökumppaneiden tiloja (esimerkiksi sosiaalitoimen) asiakastapaamisissa. Asumisneuvontatyö on pääasiassa palveluohjausta oikeiden palveluiden piiriin. Asumisneuvoja yrittää ensisijaisesti löytää yhdessä asiakkaan ja verkoston kanssa mahdollisuuksia itsenäisen asumisen jatkumiseen nykyisessä asunnossa. Mikäli tämä ei ole mahdollista esimer-

kiksi päihdeongelman vuoksi, asumisneuvoja pyrkii yhdessä verkoston kanssa löytämään asiakkaalle sopivamman paikan asua.

Asumisneuvojan työ painottuu niiden vuokranmaksuvaikeuksissa olevien Espoon Asunnot Oy:n asukkaiden neuvontaan ja ohjaukseen, joilla on vaarana menettää asuntonsa maksamattomien vuokrien tai häiriöiden vuoksi. Espoon asuntojen asumisneuvojan suurimmat asiakasryhmät ovat nuoret, lapsiperheet, maahanmuuttajat, päihdeongelmaiset, ikääntyneet ja mielenterveysongelmaiset. Joskus asukkaan elämäntilanne, sairaus (esimerkiksi masennus) tai kriisi (esim. avioero, sairastuminen, työttömyys) aiheuttavat sen, että oma jaksaminen loppuu, jolloin myös vuokranmaksu jää hoitamatta. Syy vuokrarästeihin voi löytyä siis voimattomuudesta, jolloin asukas ei joko jaksa tai pysty itse auttamaan itseään, vaan tarvitsee tukea. Suurimmassa osassa tapauksista asiakkaalle riittää kevytkin tuki asumistilanteen tasapainottamiseksi. Osa asumisneuvojan asiakkaista on mielenterveys- ja päihdekuntoutujia, jotka eivät ole saaneet asianmukaista apua ja ovat jääneet yhteiskunnan tuen ulkopuolelle. Espoon Asuntojen asumisneuvonta on luonut aikuissosiaalityöhön hyvät yhteistyöverkostot, joten yhteistyö on nykyisellään hyvin toimivaa. Yhteistyö eri viranomaisten ja järjestöjen kanssa on edellytys asumisneuvontatyölle. Seuraavaan kuvioon olen kuvannut yhteistyöverkostoa, jossa asumisneuvontaan tehdään Espoossa.

Kuva 1: Asumisneuvonnan verkostot (vihreällä tärkeimmät verkostot)

2.3 Yhteistyö Suomen punaisen ristin nuorten turvatalon kanssa

SPR:n Espoon nuorten turvatalo on kriisi- ja konsultaatiokeskus, joka on tarkoitettu alle 19-vuotiaille ja heidän perheilleen. Turvatalossa nuori voi keskustella turvallisen aikuisen kanssa, tarkastella elämäntilannettaan sekä saada tarvittaessa foorumin perheen kanssa käytävään keskusteluun. Nuori ja perhe voivat saada turvatalosta tarvittaessa myös puolueetonta sekä tasapuolista sovittelu- ja neuvotteluapua. Mikäli nuorella ei mahdollisuutta yöpyä kotona, turvatalo tarjoaa myös mahdollisuuden väliaikaiseen yöpymiseen. Turvatalolla on kapasiteetti kuuteen kriisimajoituspaikkaan kerrallaan. Kriisimajoituksen aikana nuoren ja perheen kanssa työskennellään aktiivisesti. Turvatalolla on myös perhehuone toimintaa nuorelle, vanhemmille ja perheenjäsenille. Turvatalo on auki joka päivä ilta viidestä aamukymmeneen. Puhelimitse keskusteluapua on kuitenkin saatavissa ympäri vuorokauden, ja viikonloppuisin aukioloaikojen mukaan. Turvataloja on Esossa, Helsingissä, Vantaalla, Tampereella ja Turussa. (Toimintakertomus 2014, 1-2.)

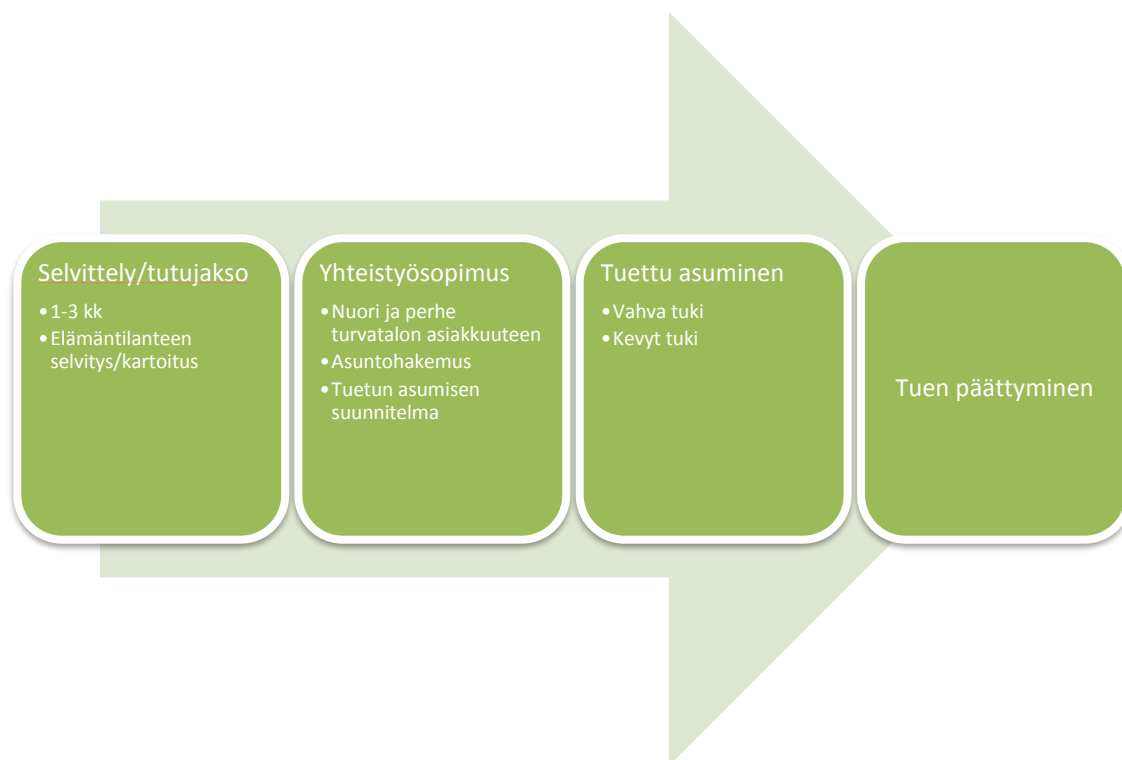
Turvatalon työ perustuu perheterapeuttiseen perhe- ja verkostotyöhön, jossa painotetaan perheen voimavaroja. Työskentelyn tavoitteena on tukea perhettä kehittämään perheen sisäisiä ongelmanratkaisutaitoja itsenäiseen elämänhallintaan. Turvataloon voi hakeutua ilman ajanvarausta. Turvatalon yksi tavoite on näin madaltaa kynnystä hakeutua avun piiriin kriisitilanteessa. Turvatalon strategia painottaa varhaisen tuen palveluita. (Toimintakertomus 2014, 2.)

Espon Asunnoilla aloitettiin yhteistyö SPR:n nuorten turvatalon kanssa vuonna 2014. Yhteistyöselvitys tuli kaupungilta Espoon Asunnoille, koska haluttiin turvata nuorten itsenäistä asumista. Tarkoitus oli saada tukea niille itsenäistyville nuorille, jotka tarvitsevat perheen ulkopuolista tukea itsenäistymisen kynnyksellä. Vuoden 2014 aikana saimme käyntiin yhteistyön, jonka avulla Espoon Asunnoille asutetaan 17-21-vuotiaita nuoria, joilla itsenäistyminen on edessä syystä tai toisesta, ja jotka ovat sitoutuneita SPR:n nuorten turvatalon tarjoamaan itsenäistymisen tukeen. Nämä nuoret hakeutuvat tilanteessaan SPR:n nuorten turvataloon ja siellä selvitetään itsenäistymisen tuen arviointijaksolla, onko nuori valmis itsenäiseen asumiseen heidän tuellaan. Tämän jälkeen nuori täyttää asuntohakemuksen ja Espoon Asuntojen asumisneuvoja puoltaa häntä Espoon Asunnoille asumaan. Kun nuori saa Espoon Asunnoilta asunnon, tehdään hänelle aluksi 6 kk määräaikainen vuokrasopimus, jonka ajaksi nuori sitoutuu SPR:n antamaan tukeen ja siihen, että tieto asumisesta kulkee näiden tahojen välillä. Tukisopimus allekirjoitetaan yhteisellä kotikäynnillä. Ensimmäisen määräaikaisen vuokrasopimuksen jälkeen arvioidaan asumisen sujumista ja mahdollista vuokrasopimuksen sekä tarvittavan tuen jatkoa. SPR:n tukityöntekijä vastaa siitä, että nuori saa riittävää tukea asumisensa ja arjen hoitamiseen. Jos asumisneuvoja saa tiedon, että nuorella on ongelmia asumisessa esimerkiksi häiriöitä, tehdään nuoren luokse yhteinen kotikäynti tukityöntekijän kanssa. Koti-

käynnillä käydään läpi ongelmiin johtaneita syitä ja pohditaan asumisen jatkumisen edellytyksiä. Tarvittaessa nuorta ohjataan oikeiden palveluiden piiriin esimerkiksi päihde- ja mielen-terveyspalveluihin.

SPR:n itsenäistymisentuki toiminta (ITU) on kohdennettu 17-21-vuotiaille nuorille, jotka tarvitsevat perheen ulkopuolista tukea itsenäistymiseen. Tuki räätälöidään aina yksilöllisesti ja se on tavoitteellista sekä tiivistä. Tuki on prosessinomaista. Oleellinen osa tuen sisältöä on perhe- ja verkostotyö. Tavoitteena tuessa on nuoren kyky asua itsenäisesti peruspalveluja käyttäen. Palvelu on maksutonta espoolaisille nuorille ja heidän perheilleen. Tukijakso kestää yhdestä kahteen vuoteen ja koko tukiajan nuorella on saatavilla turvatalon tuki 24 tuntia vuorokaudessa. (ITU prosessi-info yhteistyökumppaneille 2015.)

Itsenäistymisen tuki jakaantuu turvatalossa neljään tärkeään vaiheeseen (Kuva 2). Ensiksi on selvittelyvaihe, joka kestää yhdestä kolmeen kuukauteen pääsääntöisesti. Tässä vaiheessa tehdään kokonaisvaltaista kartoitusta nuoren elämäntilanteesta ja elämönhallintataidoista. Nuoren tuen tarvetta arvioidaan yhdessä perheen ja verkoston kanssa. Perhetyössä tuetaan vanhempia ja selvitetään heidän roolia nuoren itsenäistymisessä. Tämän jälkeen nuoren kanssa tehdään yhteistyösopimus, jonka jälkeen nuori ja perhe siirtyvät turvatalon asiakkuuteen ja asuntohakemus täytetään. Tukiasumisen vaiheessa nuori sitoutuu turvatalon tarjoamaan tavoitteelliseen ja suunnitelmalliseen tukeen. Tukityö sisältää yksilö-, verkosto- ja perhetyötä. Tuki jakaantuu kahteen vaiheeseen vahvaan tukeen ja kevyeen tukeen. Vahvassa tuessa olevaa nuorta ohjataan ja tuetaan opettelemaan itsenäistymiseen liittyvää elämän- ja arjenhallintaa. Kevyessä tuessa olevan nuoren toimintakykyä, omatoimisuutta ja vastuullisuutta vahvistetaan. (ITU prosessi-info yhteistyökumppaneille 2015). Mikäli nuori ei sitoudu tukiasumisessa tarjottavaan tukeen, sopimukset voidaan irtisanoa niin turvatalolta kuin myös vuokranantajan puolelta. Tämä kerrotaan avoimesti myös nuorelle jo ennen asumisen alkua, jotta nuori tietää mihin sitoutuu.

Kuva 2: Itu-prosessi (mukailien ITU prosessi-info yhteistyökumppaneille 2015)

3 Asumisneuvonta

Tässä luvussa esittelen asumisneuvontaa yleisesti. Tarkastelen mitä asumisneuvonta on ja millaisissa toimintaympäristöissä sitä tehdään. Lisäksi avaan asumisneuvonnan vaikutuksia.

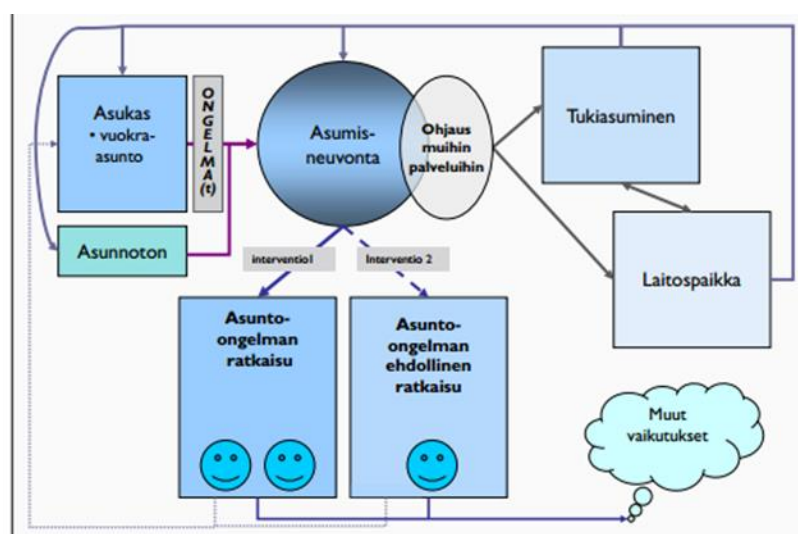
3.1 Asumisneuvonnan toimintaympäristö

Asumisneuvonta oli Suomessa vielä 2000-luvulla uusi asia. Ensimmäisiä asumisneuvonnan projekteja olivat Jyväskylän Kuokkalassa 1980- ja 1990-luvulla käynnistyneet sosiaalisen isännöinnin kokeilut. Asumisneuvonnan katsotaan tällä hetkellä olevan laajempaa palvelua kuin silloinen sosiaalinen isännöinti. Sosiaalinen isännöinti on ihmisen arjessa tehtävää työtä kuten avustamista kaupassa käynnissä. Asumisneuvontaan katsotaan taas kuuluvaksi laajemmassa verkostossa työskentely ja jopa työn kriisiluonteisuus. Lähivuosia tarkastellen ei kuitenkaan voida puhua täysin uudesta mallista, kun tutkitaan asumisneuvontaa. Valtion taholta asumisneuvonnan kehittämistä lähdettiin tukemaan taloudellisesti pitkäaikaisasunnottomuusohjelmien myötä vuonna 2008. (Backlund 2005, 5-7.) Valtio rahoittaa edelleen ympäristöministeriön budjetista erilaisia asumisneuvonnan projekteja. Vuonna 2015 Aran kautta pystyi hakemaan 35 % osuutta projektin rahoituksesta asumisneuvontaan. (Avustus asumisneuvojatoimintaan 2015.) Tämä projekti, jossa työskentelen, on saanut Aran asumisneuvontaan osoitettua avustusta.

Asumisneuvontaa tehdään Suomessa hyvin erilaisissa toimintaympäristöissä. Osa kaupungeista toteuttaa asumisneuvontaa kiinteistöyhtiöissä. Toiset kaupungit taas ovat sijoittaneet asumisneuvonnan sosiaaliviraston alaisuuteen. Osalla kaupungeista mallina on se, että kiinteistöyhtiö ja sosiaalivirasto yhdessä toteuttavat palvelua. Niin sanottua oikeaa tapaa ei ole määritelty valtion taholta, vaan on koettu, että erilaiset mallit ovat näin nuorelle ammattikunnalle hyvä tapa kehittyä. Asumisneuvonta on ennaltaehkäisevää työtä ja erilaisia malleja yhdistää se, että asumisneuvonta koetaan olevan palvelua, jossa asumisen ongelmissa olevat asiakkaat pyritään ohjaamaan oikeiden palveluiden piiriin. (Asumisneuvonnan toimintamallit 2015.)

Asumisneuvonta on toimintaa, jolla pyritään ennaltaehkäisemään asunnottomuutta. Asumisneuvonnalla pyritään vaikuttamaan häätöjen ennaltaehkäisyyn, puuttamalla asumisen ongelmiin jo varhaisessa vaiheessa ennen kuin tilanteet kärjistyvät (Kuva 3). Asumisneuvonnalla pyritään ratkaisemaan esimerkiksi vuokravelkatilanteita sekä häiritsevää elämästä tai asunnon huonosta hoidosta johtuvaa problematiikkaa. (Kinni 2014.) Häiritsevällä elämällä tarkoitetaan asukkaan aiheuttamia häiriöitä naapureille esimerkiksi jatkuvalla häiritsevän musiikin soitolla kesellä yötä. Vuokra-asunnoissa järjestyssääntö määräävät tarkemmin kiinteistön järjestyksestä. Häiriökäyttäytymiseksi voidaan lukea sellainen käytös, joka laiminlyö kiinteistön järjestyssääntöjä. Vuokra-asumisen aikana vuokralaisen tulee myös huolehtia, että asunnon kunto säilyy asumisen ajan hyvänä. (Asukasopas 2015, 10-30.) Mikäli asukas ei pysty itse huolehtimaan esimerkiksi asunnon siivouksesta, asumisneuvoja selvittää, mikä taho voisi auttaa asukasta asiassa. Mikäli asuminen ei onnistu enää itsenäisesti omassa asunnossa esimerkiksi sairauden vuoksi, voidaan asumisneuvojan aloitteesta lähteä selvittämään asukkaalle tukiasumisen paikkaa tai jopa laitospaikkaa. Nämä ovat yhteiskunnallisesti kalliimpia vaihtoehtoja asumiselle.

Seuraava kuva kertoo asumisneuvonnan toiminnasta graafisesti.

Kuva 3: Asumisneuvonnan toiminnan kuvaus (Asunnottomuuden vähentämisen taloudelliset vaikutukset 2011, 19.)

Asumisneuvonta on tällä hetkellä koko ajan enemmän vaikeiden sosiaalisten ongelmien kanssa tehtävää työtä. Asumisneuvonnan työn luonne on yhä enemmän kriisiluonteista ja siksi ammatillisesti vaativaa työtä. Asumisneuvontaan tarvitaan asiakkaiden sosiaalisten ongelmien lisääntymisen vuoksi eri tasoilla asunto- ja sosiaalitoimen kehittyvää uudenlaista yhteistyötä. Yhteistyöverkostot ovat laajoja, ja työ vaatii eri sektoreiden poikki linjoista saumataonta yhteistyötä. Asumisneuvontatyö on osoittautunut tulokselliseksi ja kustannustehokkaaksi tavaksi asunnottomuuden ennaltaehkäisemiseen. (Nyssölä 2015.)

3.2 Asumisneuvonnan vaikutukset

Asumisneuvonnan kustannussäästöjä laskettaessa on yleisesti käytetty Kajanojan (2000) laskelmia syrjäytyneen ihmisen kustannuksista kansantaloudelle ja julkistaloudelle. Kajanoja on tehnyt uranuurtavaa arviota syrjäytymisen hinnasta. Kajanoja on laskenut, että yksi syrjäytynyt ihminen kustantaa kansantaloudelle vuodessa 21 257 euroa ja julkistaloudelle 14 464 euroa.

Esimerkiksi Helsingin asumisneuvonnassa on laskettu julkistaloudellisia ja kansantaloudellisia kustannussäästöjä Kajanojan arvioiden perusteella. Helsingin asumisneuvonta on ollut edelläkävijä asumisneuvonnan vaikuttavuuden tutkijana. Helsinki oli pitkään ainoa kaupunki, joka tutki asumisneuvonnan vaikuttavuutta kunnan peruspalveluissa. Helsingissä asumisneuvonnan vaikutuksia on tutkittu vuokravelkasaatavien lisäksi häätöjen kustannuksina. Yhden häätöprosessin kustannuksiksi on laskettu kiinteistöyhtiölle olevan 5000-20 000 euroa. Neljän vuoden seurantajakson aikana Helsingin asumisneuvonnalla saatiin peruttua yhteensä 296 häätöä oikeudesta. (Kinni 2014.)

Asumisneuvonnan osalta on ajateltu, että jokainen häätö voisi olla tie syrjäytymiseen, joten kustannussäästöjä voidaan laskea kaikista asumisneuvonnan asiakkaista, joiden häätö on peruttu jo käräjäoikeudesta annetun häätötuomion jälkeen. Häätöä ei siis ole koskaan toimeenpantu, vaan asukas on saanut jatkaa asumistaan vielä häätötuomionkin jälkeen. Kiinteistöyhtiön osalta kustannussäästöjä voidaan laskea, tutkimalla kiinteistöyhtiön toteutuneiden häätöjen kustannuksia. Yleisesti asumisneuvonnan kustannussäästöjä laskiessa on käytetty arvioita, että jokainen häätö maksaa kiinteistöyhtiölle noin 5000-20 000 euroa (Kinni 2014). Lisäksi kustannusvaikutuksia voidaan laskea tilastoimalla tehdyistä maksusopimuksista saatuja vuokravelkoja kiinteistöyhtiölle. Kustannushyötyjen laskeminen ja hyötyjen osoittaminen eumääräisesti on tärkeää, koska asumisneuvonta ei ole lakisäätteistä toimintaan. Näin kuntien päättäjille voidaan todistaa tämän ennaltaehkäisevän työmuodon tarpeellisuus.

Häädöllä tarkoitetaan asumisen päättymistä silloin, kun asukas ei maksa vuokriaan, ei pidä huolta asunnostaan tai aiheuttaa asunnossa muita asukkaita häiritsevää elämää. Häätöä tarkoitetaan silloin, kun asuminen on päättynyt edellä mainituista syistä käräjäoikeuden antamaan häätötuomioon. Häätötuomion toimeenpanee ulosottovirasto, jos asumista ei ole enää mahdollista jatkaa. Ulosottomies määrää muuttopäivän, johon mennessä asunto on asukkaan toimesta tyhjennettävä. Mikäli asukas ei tyhjennä asuntoaan ja palauta avaimiaan muuttopäivään mennessä, ulosottomies määrää toimituspäivämäärän, jolloin asuntoon vaihdetaan lukot ja jonka jälkeen vuokranantaja voi tyhjentää asunnon ulosotosta saadulla tyhjennysluvalla. (Oikeudet ja velvollisuudet 2015.)

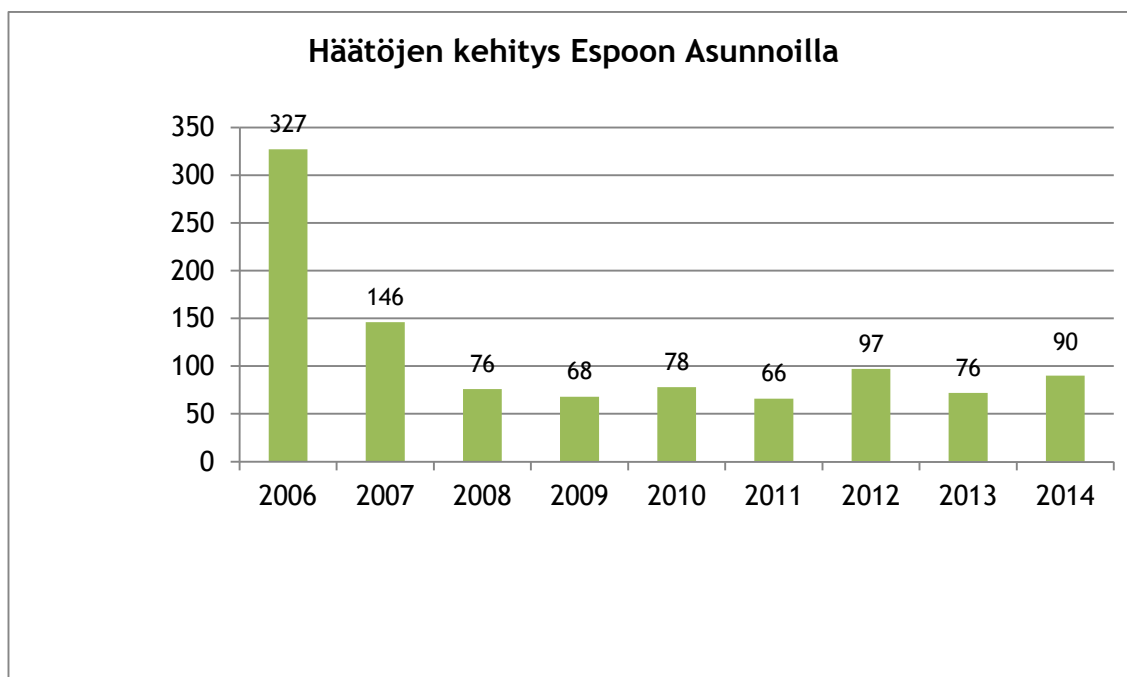
Häätöjen kehitys on ollut valtakunnallisesti laskusuuntainen. Valtakunnan virastonvoudin tilastojen mukaan vuonna 2006 koko Suomessa häätöhakemuksia oli 7813 kpl ja niistä toimeenpantuja häätöjä oli 2636. Kun vastaava tilasto vuodelta 2014 osoittaa, että hakemusten määrä oli 7586 ja toimeenpantuja häätöjä oli 1723 kpl. (Ulosotto Suomessa 2015, 23.) Vuodesta 2006 vuoteen 2014 asumisneuvontatoiminta on laajentunut valtakunnalliseksi toiminnaksi, joka varmasti vaikuttaa häätömäärien laskusuuntaiseen kehitykseen. Seuraava kuva (4) kertoo häätöjen kehityksestä näinä vuosina:

Vuosi	Häätöhakemusia	Toimeenpantuja häätöjä
2006	7813	2636
2007	7899	2607
2008	7328	1448
2009	7510	1409
2010	7370	1411
2011	7342	1499
2012	7234	1519
2013	7051	1654
2014	7586	1723

Kuva 4: Häätöjen kehitys 2006-2013 ulosottoviraston mukaan (Ulosotto Suomessa 2015, 23.)

Asumisneuvonnan työn tärkein ja ensisijainen tavoite on siis ennaltaehkäistä häätöjä. Espoon Asuntojen pitämän häätötilaston mukaan häätöjä oli vuonna 2006 yhteensä 327. Vastaava luku vuodelta 2014 oli 90. Vuonna 2006 Espoon Asunnoilla oli yksi asumisneuvoja projektityöntekijänä. Vuoden 2007 aikana Espoon Asunnoille palkattiin toinen asumisneuvoja ja heti seuraavan vuonna kolmas asumisneuvoja aloitti työnsä. Vuonna 2014 asumisneuvoja oli jo kuusi. Asumisneuvonnan lisäämisellä häätöjä on saatu laskettua reilusti alaspäin, mutta näyttää sille, että kaikkia häätöjä ei voida ennaltaehkäistä pelkästään asumisneuvonnan keinoin.

Seuraavassa kuvassa (5) on kuvattu häätöjen kehitystä Espoon Asunnoilla vuodesta 2006 vuoteen 2014 mennessä. Taulukosta voidaan havaita suuri häätöjen määrän lasku vuonna 2007, jolloin toinen asumisneuvoja palkattiin helpottamaan ruuhkautunutta työmäärää asumisen ongelmien parissa. Tämän jälkeen vaihtelut ovat olleet vähäisempiä.

Kuva 5: Häätöjen kehitys Espoon Asunnoilla 2006-2014 (Saukkonen 2014.)

4 Nuorten syrjäytyminen

Tässä luvussa käsittelemme nuorten syrjäytymistä. Lähestyn ensiksi syrjäytymistä käsitteenä ja etenen käsittelemään syrjäytymisen ja asunnottomuuden suhdetta toisiinsa. Lopussa osassa lukua avaamini vielä erityisesti nuorten syrjäytymisen ennaltaehkäisyn teoriaa ja esitettyjä toimenpide-ehdotuksia.

4.1 Syrjäytyminen käsitteenä

Syrjäytymistä voidaan tarkastella monialaisena käsitteenä. Puhuttaessa syrjäytymisestä kohdataan niin eettisiä kuin hallinnollisia haasteita. Usein päädytään osoittamaan syrjäytymistä vain tilastollisin menetelmin, jolloin unohdetaan syrjäytymiseen liittyvä kulttuurin arvoperusta. Poliittisesti syrjäytymistä on yhden määrityksen mukaan rajattu koskemaan normatiiviseksi, sosiaalisiksi, työmarkkinalliseksi ja koulutukselliseksi. Tällaisen rajauksen kautta voidaan tarkastella ilmiötä järjestelmänäkökulmasta. (Suurpää 2007, 4-6.) Tällainen järjestelmänäkökulma on suomalaiselle hyvinvointivaltiolla hyvin käytetty lähestymisnäkökulma, koska sitä voidaan helpommin tilastoida.

Nuoren syrjäytyminen yhdellä elämän osa-alueella ei välttämättä johda nuoren syrjäytymiseen yhteiskunnasta. Syrjäytyminen voi tapahtua nuorella koulutuksesta, mutta se ei automaattisesti tarkoita sitä, että hän syrjäytyy sosiaalisesti. Yksilön kannalta syrjäytyminen

merkitsee sitä, että ihminen menettää toimintakyvyn jollain osa-alueella, jossa hän on aiemmin ollut toimintakykyinen. (Ulvinen 2014, 40-42.)

Nuorten kohdalla syrjäytymisestä puhuttaessa usein viitataan siihen, että nuori on jäänyt ulkopuolelle yhteiskunnan järjestelmistä kuten työmarkkina- tai koulutusjärjestelmästä. Riskitekijöinä syrjäytymiselle koetaan olevan toimeentulo-ongelmat, matala koulutus ja pitkäaikainen työttömyys. Lyhytaikaisena nämä ongelmat eivät automaattisesti johda syrjäytymiseen, mutta pitkittyessään riski syrjäytymiseen kasvaa. (Myrskylä 2012, 1-2.)

Segregaatio on negatiivista alueellista eriytymistä. Segregaatiolla tarkoitetaan aluetta johon syrjäytyneet ovat keskittyneet. (Turvallinen kaupunki 2015.) Maahanmuuttopolitiikassa segregaation käsite on vahvasti esillä silloin, kun esimerkiksi kiintiöpakolaisia asutetaan vuokra-asuntoihin. Kiintiöpakolaisten asuttamista pyritään tekemään niin, ettei asuttamis päätöksillä aiheutettaisi alueellista eriytymistä kantaväestöstä. Asunnot pyritään valikoimaan niin, ettei yhdelle alueella asuteta kaikkia tietystä maasta tulleita pakolaisia, vaan heidät asutetaan eri alueille kantaväestön sekaan. Kiinnittämällä tähän huomiota asuttamisvaiheessa, voidaan mahdollisesti ehkäistä alueiden slummutumista.

Nuorten itsensä kokemaa syrjäytymistietoa on vähän saatavilla. Tutkimuksia asiasta on tehty hyvin vähän. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos sekä Nuorisotutkimusseura julkaisivat vuonna 2015 tutkimuksen, jossa tarkasteltiin nuorten syrjäytymistä sekä heidän asemaansa palvelujärjestelmässä. Tutkimusta varten haastateltiin nuorten kanssa töitä tekeviä ammattilaisia sekä nuoria Espoossa ja Kouvolassa. Tutkimus tehtiin käyttämällä nuorisotutkimuksen ja taloustieteen lähestymistapoja. Yhtenä johtopäätöksenä tutkimuksessa todettiin, että syrjäytyneet nuoret ovat keskimäärin sairaampia kuin muut nuoret. Erityisesti mielenterveysongelmat korostuivat syrjäytyneillä nuorilla. Olemassa olevat palvelut eivät pystyneet vastamaan näiden nuorten tarpeisiin, joiden työkyky oli alentunut. Toisena tuloksena nähtiin, että nämä syrjäytyneet nuoret kaipaavat henkilökohtaisia kontakteja elämäänsä, ja lisäksi päivystysluonteisia palveluita pitäisi olla tarjolla enemmän. Nuoret kokivat tärkeänä myös sen, että palveluviidakossa olisi yksi henkilö, jolla olisi hallussa heidän koko asiakkuus. Nuorilla on halua päästä elämässä ylöspäin, mutta tätä olisi turvattava paremmin jokaisessa elämän vaiheessa intensiivisemmällä kontaktilla nuoreen. (Aaltonen, Berg & Ikäheimo 2015.) Tästä hyvä esimerkki on suomalainen taloudellisen tuen järjestelmä. Jos nuori on työtön ja saa kelan työmarkkinatukea, niin silloin asiakkuus usein on sekä kelalla että sosiaalitoimessa ja vielä TE-toimistossa. Näin monet nuoret kokevat, että heidän tulee siirtyä luukulta luukulle saadakseen asioita hoidettua.

4.2 Nuorten syrjäytymisen ehkäiseminen

Syrjäytyminen tapahtuu yleensä vähitellen, eikä yhteiskuntaan niin sanotuksi normaaliksi jäseneksi palaaminen ole helppoa. Syrjäytymiskierteeseen päätyminen vaatii yleensä myös aikaa. Syrjäytymisen ennaltaehkäisyn kannalta on tärkeää, että syrjäytymiseen puututaan heti, kun ongelma havaitaan. Syrjäytynyttä ei saisi rangaista epäonnistumisista, vaan häntä tulisi tukea kaikin mahdollisin tavoin eteenpäin menemisessä. (Palola, Hannikainen-Ingman & Karjalainen 2012, 312.)

Ennaltaehkäisy voidaan jakaa Nuorisosasuntoliiton mukaan kahteen kategoriaan, rakenteelliseen ja operatiiviseen ennaltaehkäisyyn. Rakenteellinen ennaltaehkäisy on vaikuttamista, edunvalvontaa, ja erilaisia strategioita esimerkiksi asunnottomuuden ehkäisemiseksi. Kaikki vaikuttaminen toimintaympäristöihin ja infrastruktuuriin on rakenteellista ennaltaehkäisyä. Nuorten kanssa työskentelevillä tahoilla on tärkeä rooli tämän kaltaisessa ennaltaehkäisytyössä. Operatiivisella ennaltaehkäisyllä tarkoitetaan toimintaa, jota tehdään konkreettisesti kohdatessa asiakkaita. Operatiivista ennaltaehkäisyä tehdään kouluissa, sosiaalityössä, nuorisotyössä, työpajoilla sekä kaikilla tahoilla, joissa nuoria kohdataan. (Malinen 2015.) Jotta nuorten syrjäytymistä oikeasti voidaan ennaltaehkäistä, painopiste pitäisi olla operatiivisessa ennaltaehkäisyssä. Tällöin nuoren ongelmiin päästään heti käsiksi, kun ne ilmenevät.

Nuorisotakuu on valtion asettama ohjelma, jolla pyritään ennaltaehkäisemään nuorten syrjäytymistä koulutuksesta ja työelämästä. Nuorisotakuu tarkoittaa, että kaikille alle 25-vuotiaille nuorille sekä alle 30-vuotiaille vastavalmistuneille nuorille tarjotaan työkokeilu-, työ-, opiskelu-, työpaja- tai kuntoutuspaikka viimeistään kolmen kuukauden sisällä siitä, kun he ovat ilmoittautuneet työttömiksi työnhakijoiksi. Nuorisotakuu tuli voimaan 2013. (Nuorisotakuu 2015.) Nuorisotakuulla pyritään siis ennaltaehkäisemään niitä syrjäytymiseen johtavia seikkoja, jotka nostavat syrjäytymisriskiä; matalaa koulutusta ja pitkäaikaista työttömyyttä. Nuorisotakuussa ei kuitenkaan vielä ole otettu huomioon asunnottomuuskysymystä.

Nuoruuteen liittyy paljon kehitystehtäviä, joita nuori käy läpi kasvaessaan. Nuori muodostaa kuvansa itsestään muiden mielipiteiden perusteella, ja muiden palautteella on vahva rooli nuoren identiteetin muodostumisessa. Nuoruuteen liittyviä kehitystehtäviä ovat sukupuoli-identiteetin omaksuminen, koulutuksen hankkiminen, työelämään valmistuminen sekä perhe-elämään valmistuminen. Nuoruuteen liittyvät elämän muutokset ja siirtymät esimerkiksi koulusta toiseen voivat stressata ja vaikuttaa nuoren minäkäsitykseen. Tämä minäkäsitys määrittää sitä, kuinka nuori reagoi kohdatessaan elämässä haasteita ja vaikeita tilanteita. (Pekkari 2007.)

Nuoruuteen liittyy vahvasti vastuun ottamisen opettelu. Nuori irtaantuu vanhemmistaan, ja nuoren täytyy oppia ottamaan vastuuta omista päätöksistä sekä omasta toiminnastaan. Kun nuori muuttaa pois kotoa, täytyy hänen opetella myös ottamaan itsenäisesti vastuuta talousasioista. Nuori oppii varhaisaikaisuudessa sisäisen vastuullisuuden saavuttamisen, ja on vahvasti kontaktissa ikätovereiden kanssa. Nämä kontaktit ovat tärkeässä roolissa, kun nuori opiskelee antamista, jakamista ja saamista elämässä. (Pekkarinen 2007.)

Epäonnistuminen näissä kehitystehtävissä voi vaikeuttaa nuoren kykyä selvitä yhteiskunnassa. Tällainen epäonnistuminen voi johtaa nuoren syrjäytymiseen. Tämä on hyvä muistaa, kun tarkastellaan nuorten syrjäytymistä.

5 Asunnottomuus ilmiönä

Tässä luvussa käsittelen asunnottomuuden teoriaa ja asunnottomuuden eri käsitteitä. Lisäksi käsittelen nuorten asunnottomuutta ja siihen liittyviä erityispiirteitä. Käsittelen luvussa myös nuorten kokemuksia asunnottomuudesta.

5.1 Asunnottomuus käsitteenä

Asunnottomiksi Suomessa määritetään ihmiset, jotka asuvat ulkona tai tilapäissuojissa sekä yömajoissa. Lisäksi asunnottomiksi luetaan ihmiset, jotka asuvat asunnon puutteen vuoksi erilaisissa hoitolaitoksissa tai hoitokodeissa. Asunnottomiksi tilastoidaan myös ne, jotka asuvat tilapäisesti ystävien tai sukulaisten luona. Perheet, jotka joutuvat asumaan erillään tai tilapäismajoituksessa ovat myös tilastojen mukaan asunnottomia. (Asunnottomuus 2015.)

Suomessa asunnottomuutta määrittelee pitkälti se, missä konkreettisesti oleskellaan asunnottomuuden hetkellä, eikä niinkään ne syyt, miksi asunnottomuuteen on päädytty. Suomessa asunnottomuuden käsite on hyvin vahvasti materiaalikeskeinen ja sillä tarkoitetaan konkreettisesti katon ja seinien puuttumista. Kansainvälisesti usein puhuttaa kodittomuudesta. Asunto viittaa enemmän fyysisen paikkaan, kun taas kodilla päästään lähemmäksi psyykkistä näkökulmaa. Ero asunnottomuudelle ja kodittomuudella on näkökulma, kuinka asiaa lähestytään. Asunnottomuus viittaa fyysisen rakennelman puutteeseen, kun kodittomuudella tuodaan esiin subjektiivista kokemuksen tilaa. Asunnottomuuden käsitteessä on vahvasti läsnä myös juridinen näkökulma. Kodittomuuden käsitteeseen liittyy enemmän tunneperäisiä kytkeitä. (Koskiainen & Laakso 2012, 5.)

Suomessa on tilastoitu myös ihmisiä, jotka ovat vailla vakinaista asuntoa. Näillä ihmisillä tarkoitetaan henkilöitä, jotka ovat ilmoittaneet postiosoitteekseen joko sukulaisten tai tuttavien

osoitteen tai poste restante osoitteen. Tämän lisäksi nämä ihmiset ovat ilmoittaneet itse väestörekisteritietoihin olevansa vailla vakinaista asuntoa. (Kostiainen & Laakso 2012, 22.)

5.2 Asunnottomuus ja syrjäytyminen

Myrskylä (2011, 9-18) kirjoittaa tutkimuksessaan ulkopuolisuuden riskiryhmästä. Tällä hän tarkoittaa joukkoa, jotka ovat koulutuksen ja työelämän ulkopuolella. Tutkimuksen mukaan vanhempiensa luona asuvilla nuorilla on pienin riski jäädä työttömiksi ja yhteiskunnan ulkopuolelle. Kantaväestöllä riski oli tässä väestöryhmässä 5 prosenttia ja vieraskielisillä 19 prosenttia. Suurin riski ulkopuolelle jäämiseen on Myrskylän mukaan asunnottomilla 18-29-vuotiaalla nuorilla. Asunnottomien joukosta nuorten osalta 37 prosenttia oli ilman peruskoulun jälkeistä koulutusta, eläkettä tai työtä. Myrskylä tuo tutkimuksessaan esiin myös sen, että erityisesti pitkittyessään asunnottomuus on vakava syrjäytymisriski. Asunnottomuus nimittäin oli Myrskylän mukaan suurin riskitekijä koulutuksen ja työmarkkinoiden ulkopuolelle jäämiseen. Ilman asuntoa on vaikea löytää olosuhteita, joista voisi sitoutua säännölliseen töihin lähtemiseen.

Suomalaisessa yhteiskunnassa nuoret itsenäistyvät ja muuttavat pois kotoaan jo melko varhaisessa vaiheessa. Tällä hetkellä noin neljännes 20-24-vuotiaista asuu enää vanhempien luona. Asunnottomuusriskiä nuoren kohdalla voidaan katsoa lisäävän se, jos hän joutuu itsenäistymään liian varhaisessa vaiheessa. Tällöin riski on suuri, että nuori joutuu itsenäistymään ilman itsenäistymiseen vaadittavia taitoja. Nuorten kohdalla asunnottomuusuhkan riskitekijät eivät eroa muusta väestöstä lukuun ottamatta itsenäistymisen vaiheen epäonnistumiseen liittyviä tekijöitä. Muita tällaisia riskitekijöitä ovat parisuhteesta eroaminen, äkilliset elämän kriisit ja asumisen äkillinen päättyminen joko omasta tai vuokranantajasta johtuvista syistä. Suurempi riski asunnottomuuteen liittyy kuitenkin myöhäisnuoruuteen, jolloin nuoren elämä on vielä vakiintumatonta. Tähän ikävaiheeseen kuuluvat muutot ja muutokset niin opiskeluiden kuin työelämän sekä parisuhteiden takia. (Nuorten asunnottomuuden vähentämistä valmistelevan työryhmän toimenpide-ehdotukset 2015, 11.)

Nuoret, joita uhkaa asunnottomuus voidaan jakaa kahteen ryhmään. Nuoriin, joilla on vaikeuksia löytää asunto kiristyneiltä vuokramarkkinoilta esimerkiksi suuren vuokran takia tai luottotietojen menetyksen takia. Ja nuoriin, joilla asunnonsaannin vaikeudet liittyvät monipuolisempaan syrjäytymiskehitykseen. Taustalla näillä nuorilla voi olla ongelmia lapsuuden kodissa, päihde- ja mielenterveysongelmia, elämänhallinnan vaikeutta sekä talousongelmia. Ensimmäiseksi mainituille nuorille riittää apu asunnon hankkimiseen ja mahdollisesti kevyt tuki ja neuvonta asunnon saatua. Tähän yhtenä vastauksena voisi olla kohtuullisen vuokra-asuntokannan asuntojen lisääminen kohdentaminen enemmässä määrin edelleen nuorille. Toiseksi mainitussa kategoriassa elävät nuoret tarvitset elämäänsä vahvempaa tukea, joka on räätälöity niin asumisen kuin muunkin elämän osalta nuorelle yksilöllisesti. Tämän kategorian

nuorten asuttaminen vaatii jo huomattavasti laajempia verkostoja ja suunnitelmia asumisen onnistumiseksi. (Nuorten asunnottomuuden vähentämistä valmistelevan työryhmän toimenpide-ehdotukset 2015, 3.)

Ympäristöministeriön työryhmä esittää tuoreessa julkaisussaan nuorisoasunnottomuuden vähentämiseen erilaisia keinoja. Ensimmäisenä ehdotuksena on kohtuuhintaisen asuntokannan lisääminen ja monipuolistaminen, jossa esimerkiksi käyttämättömistä toimistorakennuksista voitaisiin muovata nuorille suunnattuja asuntoja. Toisena keinona esitetään yleishyödyllisten vuokra-asuntojen välivuokramallia. Näin saataisiin tehokkaasti käyttöön jo olemassa olevaa vuokra-asuntokantaa ilman vuokranantajan riskiä tappioista. Kolmantena ehdotuksena tuodaan esiin asunnonsaannin helpottaminen. Tällä hetkellä korkea vuokrataso ja maksuhäiriömerkinnät estävät nuoria saamasta asuntoja, joten työryhmä ehdottaa asumistuen enimmäismäärien nostamista erityisesti yksinasuvien kohdalla. Ehdotuksessa tuodaan esiin myös, että nuorisotakuuseen tulisi sitouttaa myös asumisasiat. Käytännössä tämä tarkoittaisi sitä, että asunto- ja asumistilanteen asiat otetaan puheeksi, kun nuori kohdataan. Näin jokainen nuori, joka on nuorisotakuun mukaisissa toimenpiteissä mukana, selvittäisi myös oman asumistilanteensa ja saisi tarvittaessa ohjausta matalan kynnyksen palveluihin, joissa nuori ohjataan turvattuun asumisen johtaville poluille. (Nuorten asunnottomuuden vähentämistä valmistelevan työryhmän toimenpide-ehdotukset 2015, 4-9.)

Euroopan asunnottomuuden kattojärjestön Feantsan mukaan nuorten asunnottomuus on ollut kasvussa kaikissa 10 maassa, jotka säännöllisesti raportoivat Feantsalle asiaa. Näiden maiden mukana ovat muun muassa Kreikka, Tanska, Ranska ja Saksa. Suomi on Euroopan ainoita maita yhdessä Skotlannin ja Hollannin kanssa, joissa asunnottomuus on kuitenkin laskenut aikavälillä 2006-2011. Feantsan julkaisemien tietojen mukaan Euroopan asunnottomuus on kasvussa kaikissa muissa maissa ja erityisesti suurissa kaupungeissa. Kreikassa asunnottomien kokonaismäärä ylsi vuonna 2011 jo 20 000 ihmiseen. Suomessa 20 000 asunnottoman raja oli ylittynyt viimeksi vuonna 1980. Vuonna 2011 Espanjassa Barcelonan asunnottomien lukumäärä oli 2791. Ruotsissa asunnottomien määrä oli lisääntynyt vuodesta 2005 vuoteen 2011 yhteensä 50 prosenttia. Asunnottomuuteen vaikutti monessa maassa taloudellinen kriisi. Erityisesti Espanjassa, Kreikassa ja Portugalissa asunnottomuus onkin lisääntynyt viimeisten vuosien aikana paljon. Näissä maissa näkyy vahvasti talouskriisi ja pakolaisongelmat asunnottomuuden kasvun takana. Suomen osalta asunnottomuuden laskuun vaikutti valtion pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishjelmat. (On the way home 2012, 17-25.)

Euroopan laajuisesti muun muassa juuri Feantsassa on kiinnitetty huomiota Suomessa jo valtion taholta lähtevään panostukseen asunnottomuuden vähentämiseksi. Suomessa onkin pyritty tavoitteellisesti vähentämään asunnottomuutta jo useiden hallitusohjelmien aikana valtiolähtöisillä ohjelmilla. Ensimmäisen Pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishjelman PAAVO 1 -

ohjelman kausi oli 2008-2011 ja tästä jatkettiin sujuvasti toiseen ohjelma kauteen PAAVO 2:seen vuosina 2012-2015. PAAVO-ohjelmien aikaan esimerkiksi pitkäaikaisasunnottomuus saatiin vähennettyä puoleen Suomessa. Valtion tarkoitus on jatkaa asunnottomuuden vähentämishjelmaa myös 2016 vuodesta eteenpäin. Tulevaisuudessa tarkoitus on panostaa asunnottomuutta ennaltaehkäiseviin palveluihin valtakunnallisesti. (Ruuskanen 2015, 7.)

Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARA:n tutkimuksen mukaan asunnottomuus kääntyi kasvuun uudelleen Suomessa vuonna 2012. Nuorten osuus kaikista maamme asunnottomista oli tuolloin yli 2000. Kaikkiaan asunnottomia oli 7852. Näin ollen joka neljäs asunnoton oli vuonna 2012 alle 25-vuotias nuori. Näistä 2000 asunnottomasta nuoresta lähes puolet oli helsinkiläisiä. (Asunnottomat 2012.) Vuonna 2014 nuorten asunnottomuus kääntyi taas laskuun, vaikka heidän osuus kaikista asunnottomista olikin 23 prosenttia. Espoossa oli selvityksen mukaan tuolloin 159 asunnotonta nuorta ja näistä lähes puolet eli 70 on pitkäaikaisasunnottomia. (Asunnottomat 2014.) Pitkäaikaisasunnottomalla tarkoitetaan henkilöä, jonka asunnottomuus on pitkittynyt yli vuodeksi sosiaalisten ja terveydellisten syiden vuoksi tai asunnottomuus on toistunut usein viimeisen kolmen vuoden aikana. (Asunnottomuus ilmiönä 2015.) Näistäkin tilastoista nähdään, että nuorten asunnottomuus on vaihtelevaa vuosittain. Välillä asunnottomuus on nuorten osalta kasvussa ja välillä laskussa.

Ympäristöministeriön nuorten asunnottomuuden vähennystä valmistelevan työryhmän selvityksen mukaan vuoden 2014 lopulla nuoria asunnottomia oli 1600. Näistä 68 prosenttia asui kolmen suurimman kunnan alueella. Asunnottomuus korostui Helsingissä, jossa asui 44 prosenttia asunnottomista nuorista. Asunnottomien nuorten joukossa pitkäaikaisasunnottomia eli vähintään vuoden asunnottomana olleita tai toistuvasti kolmen vuoden aikana asunnottomina olleita nuoria oli 400. Työryhmän mukaan erityisesti pääkaupunkiseudulla asuu myös useita tuhansia nuoria, jotka elävät asunnottomuusuhan alla. Asunnottomuusuhka johtuu näissä tapauksissa esimerkiksi joko akuutista häätöuhasta, kavereiden luona asumisesta tai nykyisen asunnon irtisanomisesta. (Nuorten asunnottomuuden vähentämistä valmistelevan työryhmän toimenpide-ehdotukset 2015, 3.)

Nuoriasuntoliiton mukaan nuorten asunnottomuuteen liittyviä taustatekijöitä ovat Suomessa varhainen itsenäistyminen, pienet tulot, työttömyys ja velkaantuminen. Nuorten asunnottomuuden taustalla voi olla myös puutteelliset arki- ja taloudenhallintataidot. Nuoruuden asunnottomuuden taustalla on monissa tapauksissa mielenterveys- ja päihdeongelmia, häiriöhäätöjä tai avo-/avioero. Asunnottomuuden tielle voi johtaa myös vanhempien avioerot, uusperhetilanteet tai muut kestävättömät kotitilanteet. Asunnottomuuteen nuortenkin kohdalla vaikuttaa kohtuuhintaisten asuntojen puute. Lisäksi ennakkoluulot voivat vaikeuttaa asunnonsaantia nuoruudessa. Mikäli nuori on velkaantunut ja on menettänyt luottotiedot, eivät vuokranantajat välttämättä uskalla ottaa taloudellista riskiä nuoren asuttamisessa. Nuorta ei vält-

tämättä koeta rauhallisena ja turvallisena vuokralaisena. Nuorisoasuntoliitto tuo myös esiin sen, että nuorten asunnottomuus on myös paljolti näkymätöntä ja sitä on erityisen vaikea tilastoida. Pääosin asunnottomuuden tilastot perustuvat palvelujärjestelmässä oleviin nuoriin, eikä näin ollen palvelujärjestelmän ulkopuolella olevat asunnottomat tilastoidu virallisiin tilastoihin. (Malinen 2015.)

Esther Riggsin ja Adrian Coylen tekemän tapaustutkimuksen mukaan nuoret kokevat asunnottomuuttaan monella eri tavalla. Tapaustutkimuksessa on selvitetty fyysisen kokemuksen ja psyykkisen kokemuksen suhdetta. Haastatellut nuoret olivat iältään 16-25-vuotiaita ja kaikilla oli taustalla kokemus asunnottomuudesta. Tutkimuksen mukaan nuorten asunnottomuuskokemus ei ole pelkän fyysisen kodin puute. Fyysisestä näkökulmasta ajateltuna nuoret kokivat, ettei heillä ollut kotia eikä turvapaikkaa, johon mennä. Koti koettiin näin myös turvapaikaksi. Psykologisella tasolla nuoret toivat esiin, että he eivät asunnottomuutensa vuoksi kuuluneet mihinkään, vaan olivat torjuttuja ja eristettyjä. Lisäksi nuoret kokivat, ettei heillä ollut turvallista paikkaa, jossa voi kokea erilaisia asioita ja tuntea omia tunteita. Nuorten osallistujien mukaan asunnottomuuden kokemus ei ole pelkästään fyysisen kodin puute, vaan se on yhtä lailla psykologinen kokemus, jonka nuoret kokivat olevan uhka heidän identiteetilleen sekä mielenterveydelleen. (Riggs & Coyle, 2002.) Näin ollen asunnottomuudesta puhuttaessa ei tulisi unohtaa, että se on kokijalleen psykofyysinen kokonaisvaltainen kokemus.

Vailla vakinaista asuntoa olevista ihmisistä nuorten 20-29-vuotiaiden osuus on suurin. Vuonna 2011 tämä ikäryhmä korostui niin naisten kuin miesten osalta. Nuoremmilla kuitenkin asunnottomuusjaksot painottuvat lyhyisiin jaksoihin, yleensä alle vuoden kestäviin kausiin. Avio- ja avoerot on tutkittu olevan suurin asunnottomuuteen johtava syy. Tämä korostuu erityisesti ydinperheen menettäneillä miehillä. Mikä selittyy yleensä sillä, että useimmissa tapauksissa lapsi jää äidin kanssa asumaan perheen asuntoon ja erotilanteessa mies on se, kenen on etsittävä uusi osoite. (Kostiainen & Laakso 2012, 93-94.)

Nuorilla 20-29-vuotiailla syy asunnottomuuteen johtuu usein siitä, että on epäonnistuttu itenäistymisprosessissa. Naisilla erityisesti asunnottomuus on suurinta tässä ikäryhmässä. Asunnottomaksi jääminen voi olla osa syrjäytymisprosessia, joka on alkanut jo koulun kesken jäämisestä. Tätä on voinut seurata työttömyysjakso ja kavereiden nurkissa asuminen. Kavereiden nurkkiin päätyminen johtuu usein siitä, etteivät nuoret halua muuttaa asuntoloihin, eikä sillä hetkellä omaa vuokra-asuntoa ole syystä tai toisesta mahdollista saada. Nuorten kohdalla on todennäköistä, että piiloasunnottomuutta esiintyy merkittävässä määrin, koska asunnottomat nuoret eivät välttämättä ole asunnottomuutta tilastoivien palveluiden piirissä. (Kostiainen & Laakso 2012, 93-94.)

Kostiaisen ja Laakson (2012, 12) mukaan nuorten asunnottomuus on usein lyhytaikaista. Asunnottomuus perustuu nuorilla usein siihen, että heillä on heikko asema vuokra-asuntojen markkinoilla ja heillä on vaikeaa löytää kohtuuhintaista asuntoa. Valtaosa asunnottomiksi päätyneistä nuorista päätyvät tilanteeseensa useassa tapauksessa vuokratästä takia. Lisäksi taustalla voi olla myös häiritsevän elämän takia menetetty asunto. Nuorilla maahanmuuttajilla asunnottomuus liittyy vahvasti vaikeuteen saada asunto ylipäänsä, eikä niinkään sosiaalisiin ongelmiin.

Josefssonin (2008, 85-91) tutkiessa helsinkiläisiä asunnottomia nuoria, hän huomasi, että näiden nuorten koulutustaso oli alhainen. Useilla nuorilla oli koulutusjaksoja takana, mutta opiskelut olivat keskeytyneet. Tutkimukseen osallistuneista nuorista 80 prosenttia eli toimeentulotuen tarpeessa ja olivat työttömiä. 30 prosenttia näistä nuorista oli turvautunut päihdehoitoon ja lähes 60 prosentilla oli taustalla lastensuojeluhistoria. 26 prosentilla nuorista oli terveysongelmia kuten mielenterveysongelma, masennus tai ahdistus. 24 prosentilla nuorista asunnottomuuteen oli johtanut edellisen asunnon vuokravelka. Tavallisimmat syyt asunnottomuuteen johtuivat vuokravelasta, häiriöistä tai hädöstä joko omasta vuokra-asunnosta tai lapsuuden kodista. Josefssonin tutkimuksen mukaan nuorten asunnottomuus näyttää pysyvälle ilmiölle, eikä nuorten osalta tilastot asunnottomuuden osalta ole pienentyneet merkittävästi viimeisen 10 vuoden aikana. Asunnon saaneiden nuorten tilalle tulee aina uusia asunnottomia nuorten osalta. Asunnottomuusjaksot kuuluvat jossain määrin nuoruuden siirtymävaiheisiin tai ainakin riski niihin on suurempi kuin myöhäisemmällä iällä.

6 Tutkimuksen toteutus

Tässä luvussa kuvaan tutkimustehtävää, opinnäytetyön aineiston keruuta sekä opinnäytetyön toteutusta. Lisäksi paneudun kerätyn aineiston analyysiin sekä analysoinnin vaiheisiin, joita käytin aineiston käsittelyssä.

6.1 Tutkimustehtävä ja -kysymykset

Opinnäytetyön tarkoitus on selvittää nuorten kokemuksia tuetusta itsenäistymisestä. Haastatellen nuoria, jotka ovat muuttaneet omaan asuntoon ja saavat SPR:n nuorten turvatalolta tukea itsenäistymisen alkuun. Opinnäytetyöni on kuvaileva, koska opinnäytetyön tarkoitus on esittää tarkkoja kuvauksia nuorten tilanteista sekä heidän kokemuksistaan annetusta tuesta (Hirsijärvi ym. 2008, 134-135).

Tutkimustehtävänä on nuorten kokemusten selvittäminen itsenäistymiseen saatavasta tuesta Suomen punaisen ristin nuorten turvatalolta. Tätä tehtävää pyrin selvittämään seuraavia tutkimuskysymysten avulla.

- Millaisessa tilanteessa nuoret ovat päättäneet turvataloon hakemaan tukea?
- Millaista tukea nuoret itse kokivat tarvitsevansa asumisen alussa?
- Millaista tukea nuoret ovat kokemuksen perusteella saaneet ja miten he ovat sen kokeneet?

Opinnäytetyön tavoitteena on selvittää nuorten kokemuksia tuetusta itsenäistymisestä. Teemahaastattelun avulla on tarkoitus saada nuorten omat kokemukset esiin tukiprosessista. Tarkoitus on selvittää, millaiseksi nuoret ovat kokeneet SPR:n nuorten turvatalolta saatavan tuen itsenäistymisen alussa, tilanteessa, jossa he ovat saaneet asunnon Espoon Asunnoilta ja ovat aloittaneet itsenäistymisen omassa kodissa. Lisäksi tutkimuksella on tarkoitus selvittää, millaisia taustoja nuorilla on ja onko niistä löydettävissä yhtäläisyyksiä tai eroavuuksia. Asumisneuvonta kiinteistöyhtiössä on edelleen melko uusi asia Suomessa, joten opinnäytetyöllä on mielestäni uutuusarvoa. Asumisneuvonta on ajankohtainen aihe tehdä opinnäytetyötä, kun valtion taholta ollaan luomassa uutta pitkäaikaisasunnottomuusohjelmaa, jossa ennaltaehkäisevät palvelut ovat keskiössä.

Lisäksi on melko harvinaista Suomessa, että näin suuri kiinteistöyhtiö kuin Espoon Asunnot tekee suoraa yhteistyötä nuorten asuttamisprosessissa tukea tarjoavan tahon kanssa. SPR:n kanssa aloitettu yhteistyö on tästä syystä poikkeuksellinen ja siksi ajankohtainen sekä mielenkiintoinen aihe kirjoittaa opinnäytetyö. Opinnäytetyön on tarkoitus tuottaa tärkeää tietoa näiden nuorten asumistilanteista Espoon Asunnoille ja SPR:n nuorten turvatalolle sekä Espoon kaupungille. Tutkimuksesta voi olla hyötyä muillekin vuokranantajille, jotka kohtaavat nuorten asumisen ongelmia.

6.2 Tutkimusmenetelmä

Kyseessä on laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus. Laadulliselle tutkimukselle tyypillistä on kuvata todellista elämää. Kvalitatiivisen tutkimuksen kohteena on usein tarkoituksenmukaisesti valittu kohde ihmisiä. Tämän tyyppisessä tutkimuksessa suositaan yleensä ihmistä tiedon keruun lähteenä. (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 2008, 156-162.) Opinnäytetyön tarkoituksena on siis kuvata nuorten todellista elämää ja kokemuksia. Kerään aineistoni haastattelemalla nuoria, joten he toimivat minun tiedon keruuni lähteenä. Nuoret, joita haastattelen, on joukko tiettyjä ihmisiä, jotka olen tutkimukseeni valinnut. Tässä tapauksessa SPR:n tuen piirissä olevat nuoret, jotka ovat saaneet Espoon Asunnoilta asunnon.

Laadullinen tutkimus tapahtuu aina elämismailmassa. Tutkija on näin ollen osa merkitysyhteyttä. Tutkija ei voi ulkoistaa itseään elämismailman ulkopuolelle, joten hänen tapansa

ymmärtää kysymykset, joita hän aikoo tutkia, vaikuttavat olennaisesti hänen tekemäänsä tutkimukseen. (Varto 2005, 34.)

Laadullisessa tutkimuksessa tutkijan omat ennako-oletukset ja esikäsitteet vaikuttavat hänen tutkimustyöhönsä. Nämä syntyvät tutkijan omasta jäsenyisyydestään. (Varto 2005, 47-48.) Tässä tutkimuksessa olennaista oli käsittää oma roolini tutkijana. Olen toiminut tutkimukseen osallistuneiden nuorten asumisneuvojana heidän asumisensa alkutaipaleella. Haastattelemani nuoret ovat olleet läsnä työssäni ja minulla oli heistä jonkinlaista esitietoa olemassa jo ennen haastatteluja. Nuoret myös tunsivat minut työntekijänä, joten en ollut heille tuntematon haastattelija. Tutkimuksen aikana ja aineistoa analysoidessani minun oli erittäin tärkeä pysyä objektiivisena aineistoa kohtaan. Vaarana oli, että tulkitsisin aineistoa jo olemassa olevan esitiedon pohjalta, enkä antaisi aineiston puhua puolestaan.

6.3 Tutkimusaineiston keruu ja analyysi

Opinnäytetyöhöni haastattelin kahdeksan nuorta, jotka olivat saaneet asunnon Espoon Asunnoilta SPR:n nuorten turvatalon tuella. Haastattelu hetkellä Espoon Asunnoille oli kyseisen prosessin kautta asuttanut yhteensä 11 nuorta ja näistä sain kahdeksan haastatteluihin mukaan. Kerroin nuorille, että haluaisin haastatella heitä ylemmän ammattikorkeakoulun opinnäytetyötä varten. Painotin, ettei kenenkään vastaukset tulisi julkisiksi, vaan tekisin yhteenvedon tuloksista. Kerroin nuorille, että haluan tietää heidän kokemuksistaan itsenäistymiseen liittyvästä tuesta. Yksi kieltäytyi, koska oli armeijassa. Yhden asuminen oli päättynyt hänen omasta toivomuksestaan ja yksi ei ehtinyt osallistua opinnäytetyöni haastatteluihin. Pyysin nuorilta luvan haastatteluun joko kasvotusten tai puhelimitse. Nuorten yhteystiedot sain Espoon Asuntojen järjestelmästä, jossa näkyy vuokrasuhteeseen liittyvät tiedot. Haastatellut nuoret olivat iältään 18-22-vuotiaita. Asumisaika Espoon Asunnoilla vaihteli kolmesta kuukaudesta reilun vuoden asumishistoriaan. Haastattelut tehtiin pääosin haastateltavien kotona ja 3 haastatelluista halusi tulla toimistolle haastateltavaksi. Haastattelujen kesto vaihteli puolesta tunnista puoleen toista tuntiin. Nauhoitin kaikki haastattelut ja litteroin tekstit.

Opinnäytetyön tiedonkeruumenetelmäksi valitsin teemahaastattelun, koska se antoi tilaisuuden tutkia aihetta monitahoisesti. Teemahaastattelu antaa mahdollisuuden kysyä haastateltavilta yleistettäviä perustietoja sekä teemanmukaisia tarkentavia kysymyksiä. Haastattelu antaa paremmat mahdollisuudet motivoida haastateltavia tutkimukseen kuin kyselylomake. Haastattelu sopii hyvin arkaluontoisten aiheiden tutkimukseen, jossa pyritään selvittämään sitä, miten ihminen havaitsee kokemansa. (Hirsijärvi ym. 2008, 199-201.) Halusin nimenomaan selvittää nuorten kokemuksia tästä asuttamisen prosessista.

Teemahaastattelu on avoimen- ja lomakehaastattelun yhdistelmä. Tyypillistä teemahaastattelulle on, että teemat ovat tiedossa, mutta tarkka seikkaperäinen kysymysten asettelu puuttuu. (Hirsijärvi & Hurme 2009, 47-49.) Valitsin haastattelurunkoon (Liite 1) teemoja, jotka liittyvät olennaisesti kokemusten perusteella nuorten asumisen alkuun ja joissa kokemuksieni mukaan nuoret voivat kokea tuen tarvetta esimerkiksi talousasiat. Lisäksi opinnäytetyöni tavoite oli selvittää SPR:n nuorten turvatalon kanssa tehtyä yhteistyötä, joten yhdeksi teemaksi valikoitui SPR:n nuorten turvatalon tuki. Muita teemoja olivat asumishistoria, perhe, harrastukset ja Espoon Asunnot. Halusin luoda teemojen alle tarkentavia kysymyksiä, koska en voinut olla varma, kuinka laajasti nuoret ovat valmiita puhumaan omasta elämästään, jos annan heille vain muutamia teemaan liittyviä tarkentavia kysymyksiä. Omasta kokemuksestani työssä olin valmistautunut siihen, etteivät kaikki nuoret ole pitkäsanaisia vastauksissaan.

Suoritin haastattelun yksilöhaastatteluina, koska nuorten elämäntilanteet ovat arkaluontoisia ja halusin turvata haastateltavien yksityisyyden. Opinnäytetyössä tarkoituksena oli tutkia myös nuorten yksilöllisiä taustatekijöitä esimerkiksi asunnottomuuteen johtaneista syistä, joten ryhmähaastattelu ei olisi ollut kaikille nuorille mielekäs tapa. Kyselin nuorilta esimerkiksi, miten he olivat päätyneet nuorten turvataloon hakemaan tukea. Haastattelut nauhoitettiin ja haastattelun alussa kerroin haastateltaville, että haastattelut nauhoitetaan ja kysyin, sopiiko se haastateltavalle. Kerroin haastateltaville myös, että haastattelumateriaali tullaan hävittämään, kun opinnäytetyö on valmis. Kerroin kaikille haastateltaville myös, ettei heidän nimitietojaan käsitellä opinnäytetyön aineistossa missään, ettei heidän tietosuojansa vaarannu.

Opinnäytetyön tekemistä varten pyysin suullisen luvan SPR:n nuorten turvatalolta sekä Espoon Asunnoilta. Opinnäytetyö on yksi osa kehittämishankettani, joten olen luonut haastateltaviin nuoriin kontaktin työni kautta. Ja pystyin olemaan nuoriin suoraan yhteydessä, koska minulla oli heidän yhteystietoihinsa pääsy työni kautta.

6.4 Aineiston analyysi

Teemahaastattelun materiaali on runsas, joten aineiston käsittelyyn on syytä alkaa heti tiedon keruun jälkeen. Laadullisen tutkimuksen analyysissa tutkija aloittaa analyysin jo haastattelutilanteessa. Haastattelun aikana tutkija tekee esimerkiksi havaintoja ilmiöistä, jotka toistuvat. Tutkija käyttää analyysivaiheessa joko induktiivista, deduktiivista tai abduktiivista päättelyä. Induktiivisessa päättelyssä pääpaino on aineistolähteisyys. Deduktiivisessa päättelyssä lähtökohta on teoriassa. Abduktiivisessa päättelyssä tutkija tekee teoreettisia johtoideoita, joita hän yrittää todentaa aineistonsa avulla. (Hirsijärvi & Hurme 2009, 136.)

Sisällönanalyysiä voidaan tehdä aineistolähtöisesti, teorialähtöisesti tai teoriaohjaavasti. Aineistolähtöinen analyysi liittyy olennaisesti aineiston tuottamaan tietoon. Teoria ja aikaisemmat havainnot eivät ohjaa tätä analyysiä. Teorialähtöinen analyysi taas tukee vahvasti tiettyyn teoriaan tai malliin. Teoriaohjaavassa analyysissä havainnot taas tehdään mukailleen kahta aiempaa analyysitapaa. Teoria ohjaa tutkimuksen tekemistä ja voi olla avuksi analyysiä tehdessä, mutta analyysiyksiköt tulevat aineistosta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 95-97.) Tässä opinnäytetyössä käytin teoriaohjaavaa analyysiä, koska koin sen parhaimmaksi tavaksi lähestyä aineistoani. Minulla oli tietty teoriapohja ennen aineiston analyysiä kirjoitettuna, mutta analysoidessani aineistoa, sain ajateltuun teoriapohjaan lisää materiaalia. Halusin olla avoin uusille teorioille aineiston suhteen, enkä halunnut sitoa opinnäytetyötäni tiettyyn teoriamalliin.

Teoriaohjaavassa analyysissä jo tiedossa oleva teoria ohjaa analyysiprosessia, mutta aineiston analyysi ei suoraan perustu teoriaan. Aineistosta nouseville ilmiöille etsitään tulkintojen tueksi teoriaa ja jo tehtyjä tutkimuksia. Teoriaohjaavassa analyysissä käytetään abduktiivista päättelyä. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Esimerkiksi asunnottomuuden riskitekijöille etsin erilaisia tutkimuksia vasta aineiston analysoinnin jälkeen, koska halusin tietää, onko aineistoissani yhtäläisyyksiä jo tutkittuun tietoon asunnottomien nuorten parissa. (Esimerkiksi Kostiainen & Laakso 2012, Josefsson 2008.)

Sisällönanalyysi on menetelmä, jolla pyritään analysoimaan tutkimusaineistoa objektiivisesti ja systemaattisesti. Sisällön analyysillä voidaan tarkastella tutkittavien ilmiöiden ja asioiden merkityksiä, yhteyksiä ja seurauksia. Menetelmässä erotetaan aineistosta erottuvat erilaisuudet ja samanlaisuudet. Sisällönanalyysillä on tarkoitus järjestää kerätty aineisto tiiviiksi ja selkeäksi kokonaisuudeksi. Tarkoitus on yhdistää ja eritellä aineistoa yhteneväisyyksiä ja eroja etsien. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 103-104.)

Sisällönanalyysin mukaisesti aloitin aineiston analyysin litteroimalla aineiston, jonka tein ensiksi sellaisenaan sanasanalta ja sen jälkeen luin aineistoa huolellisesti läpi. Halusin litteroida aineiston kokonaisuudessaan, etten menetä mitään ajatuksia litterointiprosessissa, koska itse litterointi oli hyvin mekaanista suorittamista. Halusin lukea koko aineiston sanasta sanaan läpi ennen aineiston jäsentämistä. Halusin saada jo ennen jäsentämistä jonkinlaisen ajatuksen siitä, mitä aineisto minulle kertoo.

Analyysin seuraava vaihe oli jäsentää aineistoa tietyn periaatteen mukaisesti, jolloin kattavasta aineistosta saadaan esille haluttuja ilmiöitä. Järjestin aineiston haastattelurungon teemojen mukaisesti. Haastattelut etenivät hyvin vahvasti teemojen ympärillä, joten teemojen mukainen jäsentäminen tuntui loogiselle. Muodostaessani ensiksi teemojen alle yhteneväisyyksiä ja eroavaisuuksia, tein myös ulkopuolelle jääneistä kysymyksistä omia luokitteluita.

Kysymyksissä otin mukaan myös tarkempia haastattelurungon kysymyksiäkin täsmentämään analyysiä. Tämän jälkeen pyrin havainnoimaan aineistosta esiin nousevia ilmiötä ja etsin vastaajia yhdistäviä tekijöitä eri ilmiöissä. Samalla toki etsin myös eroavaisuuksia nuorten välillä esimerkiksi juuri taloudenhoitoon liittyvissä asioissa. Ilmiöiden esiin nostamisen jälkeen yhdistin aineiston materiaalin jo kirjoitettuun teoriaan ja tein johtopäätöksiä ilmiöihin liittyen. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91-94.)

Kuva 6: Analyysi vaiheet (mukaillen Tuomi & Sarajärvi 2009, 91-113.)

Aineiston käsittelyä jatkoin teemoittelun jälkeen niin, että pelkistin ilmauksia ja yhdistin nuorten välisiä vastauksia isommiksi kokonaisuuksiksi (Kuva 7). Keräsin nuorten suoria ilmauksia yhteen ja tein niistä pelkistettyjä ilmauksia, joista pystyin helpommin luomaan erilaisia alaluokkia.

Seuraavassa esimerkki aineiston pelkistämisestä:

Teema	Alkuperäinen ilmaisu	Pelkistetty ilmaus	Ala luokka
SPR:n turvatalolle ha- keutuminen	<i>"Ei siis silleen, että ois ollu silleen ongelmia. Mutta ku totaa..noh äiti on vähän semmo- nen, että jos mä haluun niinku oman mielenter- veyden paremmaksi, niin mun oli pakko päästä pois sieltä"</i>	Äiti vaikutti negatiivisesti mielen- terveyteen ja teki kotona asumisesta mahdotonta	Vanhempien käytöksen vaikutus nuoren omaan mielenterveyteen
	<i>"Mutsi heitti pihalle...Alkoholi otti vähän valtaa."</i>	Vanhemman päihdeongelma johti siihen, ettei voinut olla enää kotona	Vanhempien päihdeongelma asunnottomuuden taustalla

Kuva 7 Esimerkki aineiston pelkistämisestä

Kun olin muodostanut aineistosta erilaisia alaluokkia, niin etsin niistä yhdistäviä tekijöitä ja pyrin yhdistämään samantyyppiset vastaukset yhtenäisiksi laajemmiksi kokonaisuuksiksi. Samalla etsin aineistosta myös eroavaisuuksia.

Seuraavassa esimerkki aineiston alaluokkien yhdistämisestä:

Alemmat luokat	Yhdistetyt luokat
Vanhempien päihdeongelmat asunnottomuuden taustalla	Vanhempien omien ongelmien vaikuttaminen nuoren asunnottomuuteen
Vanhempien käytöksen vaikutus nuoren mielenterveysongelmiin	

Kuva 8 Esimerkki aineiston yhdistämisestä

7 Tulokset

Tässä luvussa esittelen haastatteluiden tuloksia ja tuon esiin esimerkkejä tehdyistä haastatte-
luista suorilla nuorten lainauksilla.

7.1 Nuorten alkutilanne SPR:n nuorten turvatalolle hakeutuessa

Haastateltavista seitsemän oli kokenut asunnottomuuden hakiessaan tukea turvatalolta. Vain yksi haastateltavista asui kotona ennen oman asunnon saantia. Tutkimukseen osallistuneista nuorista siis valtaosa oli asunnottomuuden jollain tavalla kokeneita nuoria. Asunnottomuuteen johtaneita syitä oli monia. Yhdellä nuorella vanhempi oli muuttanut toiselle paikkakunnalle uuden puolisonsa kanssa, eikä nuori tahtonut muuttaa mukana, koska elämä oli Espoossa. Yhden nuoren asunnottomuus alkoi puolison kanssa tapahtuneesta avoerosta, mikä johti reilun vuoden kestäneeseen asumiseen kavereiden vanhempien luona ja sieltä edelleen muutaman kuukauden kriisiasumiseen SPR:n nuorten turvatalolla. Yksi nuori joutui nuorisokotiin, koska tilanne kotona oli ollut ahdistava ja yksi oli ennen turvatalolle päätymistä osastohoidossa mielenterveysongelmien vuoksi. Kolmen nuoren kohdalla asunnottomuus oli alkanut siitä, kun äiti oli heittänyt nuoren pihalle kotoa. Yhdessä tapauksessa näistä syynä oli äidin päihdeongelma ja kahdessa syynä olivat äidin ja nuoren väliset erimielisyydet. Vanhempien omat ongelmat olivat vastausten perusteella yhteydessä nuoren tilanteeseen. Tässä yhden nuoren kertomaa kotitilanteesta, joka johti asunnottomuuteen:

”Nooh..siinä on vähän ollu sellanen tilanne, että tota meni äidin kanssa sukset ristiin. Aika pahasti, että sitten se sano, että voin poistua ja ei tarte tulla takasin.”

Asunnottomuusaikana kaksi nuorista oli asunut avopuolison vanhempien luona. SPR:n nuorten turvatalossa asuneita nuoria oli myös kaksi. Heillä molemmilla asumisjakso turvatalolla oli kestänyt 4-5 kuukautta. Loput kolme asunnottomana ollutta nuorta olivat viettäneet öitään kavereiden, kaverien vanhempien tai sukulaisten luona.

Itsenäistymisen tuen selvittelyvaihe oli kestänyt nuorilla yhdestä kolmeen kuukauteen. Tänä aikana nuoret olivat tavanneet tukityöntekijää joko kerran viikossa tai kerran kahdessa viikossa. Selvittelyvaiheen voitaneen sanoa olleen merkityksellinen koko prosessille kaikkien nuorten osalta, koska kaikki kokivat tukeen sitoutumisen helppona ja olivat omasta mielestään erittäin sitoutuneita prosessiin.

Teoriassa on tuotu esiin, että syrjäytymistä voidaan tarkastella järjestelmänäkökulmasta esimerkiksi koulutuksellisenä syrjäytymisenä (Suurpää 2007). Haastatelluilla nuorilla vain yhdellä oli ammattitutkinto suoritettuna haastatteluhetkellä. Kahdella opiskelut ammattiin olivat kesken ja kaksi opiskeli tällä hetkellä aikuislukiossa. Yhdellä oli lukio opinnot takana ja yhdellä oli peruskoulu suoritettuna. Ja yksi oli juuri keskeyttänyt opiskelut ammattikoulussa. Viidellä nuorella oli taustalla lähihistoriassa ammattiin johtavan koulutuksen koulun keskeytys. Seuraavassa yhden nuoren kuvaus koulun ammattikoulun keskeytyksestä:

”Niin mä oon vähän sekoillut on koulun kanssa, kun mä kävin merkonomilinjaa ennen ku mä lähin inttiin. Ja mä lopetin sen, kun se ei ollu mun juttu ja sit mä kävin intin ja sit mä oon vaan ollut vaan siinä...mut kyllä tää tästä.”

SPR:n nuorten turvatalon tuen piirin hakeutumisväylät olivat melko moninaiset. Nuoret olivat päätyneet hakemaan tukea turvatalolta kuraattorin, sairaalaan sosiaalityöntekijän, aikuisosiaalityöntekijän, Vamoksen työntekijän tai kaverien ohjaamana. Kaksi oli löytänyt itsenäisesti internetin kautta SPR:n nuorten turvatalon yhteystiedot. Pääsääntöisesti nuoret olivat kuitenkin itse hoitaneet yhteydenoton turvataloon.

”Se kuraattori sano, että se tietää yhen, tuntee yhen Kirstin (SPR:n tukityöntekijä).”

”ööö..mistähän se lähti? Muistaaksein mä olin jonkin Omnian..ei Omnian kun Vamoksen työntekijän kanssa yhteyksissä ja siitä tuli puhetta niin haettiin sitten sinne SPR:lle.”

Teoriassa tuotiin esille, että nuorten velkaantuminen ja luottotietojen menetykset voi johtaa nuorten asunnottomuuteen (Malinen 2015.) Tämä ei korostunut haastateltujen nuorten osalta. Kahdella haastatelluista nuorista oli tullut maksuhäiriömerkintä alaikäisenä. Molemmilla merkintä oli tullut maksamattomasta sakosta. Sakko oli aiheutunut junassa ilman lippua matkustamisesta. Kuudella nuorella luottotiedot olivat kunnossa, eikä heillä ollut minkäänlaista velkaa, mutta silti asunnon saanti oli vaikeaa. Asunnonsaanninvaikeus ei ollut siis yhteydessä luottotietojen menetykseen.

7.2 Nuorten kokema tuen tarve

Nuoret kokivat ensisijaisesti tuen tarvetta paperiasioiden hoitamisessa. Jokainen haastateltavista toi esiin sen, että viranomaisbyrokratia oli ehdottomasti selkein syy, miksi he tarvitsivat asumisen alussa tukea. Tukihakemuksia piti täyttää moniin eri paikkoihin, eikä ollut varsinkaan asumisen alussa yhtään selvää, mikä paperi meni minnekin ja miten esimerkiksi toi-

meentulotukihakemus pitää täyttää. Moni nuorista ei myöskään tiennyt ihan tarkkaan, että miten vuokran maksaminen tällä hetkellä hoituu, oliko osa suoraan vuokranantajalle menevää asumistukea ja osa toimeentulotukea. Epäselvää oli myös, että mistä omat tulot tulivat ja mikä oli sosiaalitoimen ja kelan ero. Seuraava vastaus kuvaa tätä hyvin:

”Mä olin oikeestaan siinä alussa sitä mieltä, että ne silleen ne lomakejutut ja nää, kun niin niistä ei oo yhtään kokemusta, niin niihin tarvii vähän jeesii. Niin sit nimenomaan niissä.”

Tämän lisäksi noin puolet nuorista toi esiin, että he tarvitsivat SPR:n nuorten turvatalon tukea siihen, että oli joku jonka kanssa keskustella asioista. Monilla näistä nuorista, jotka mainitsivat tämän asian, oli myös lähes päivittäinen kontakti johonkin perheen jäseneseen. Lisäksi koettiin, että tukityöntekijä oli joku, johon voi olla aina yhteydessä, jos tulee ongelmia tai yllättäviä tilanteita elämässä. Yksi nuorista mainitsi myös tuentarpeen yksinäisyyteen. Seuraavassa hänen vastauksensa kysymykseen, missä hän koki eniten tarvitsevansa tukea asumisen alussa:

”No lähinnä toi noi paperihommat. Ja sit ehkä semmonen yksinäisyys, mihin yritettiin keksii jotain apua.”

Talouden hoito oli nuorilla vaihtelevaa. Yksi nuorista kertoi, että rahat ovat jatkuvasti lopussa ja selviäminen pienillä tuloilla oli vaikeaa kuukaudesta toiseen. Talouden suunnittelu stressasi ja vaati paljon energiaa. Yksi nuorista kertoi oppineensa suunnitelmallisempaa rahan käyttöä nyt, kun oli muuttanut omilleen. Muutama nuorista kertoi, että loppukuusta on aina tiukkaa ennen kuin tuet taas tulevat tilille. Kokemus kuitenkin opetti nuoria ja yhdellä nuorella oli nykyään aina kaapissa kuitenkin ruokaa, vaikkei rahaa olisikaan loppu kuusta enää jäljellä. Neljä nuorista kertoi suunnittelevansa taloutta hyvin tarkkaan ja kahdella heistä oli tapana säästää jopa toimeentulotuesta rahaa hankintoja varten. Näillä nuorilla velan ottaminen ei ollut vaihtoehto edes ajatuksen tasolla tavaroiden hankintaa varten. Tästä pari suoraa lainausta nuorilta:

”Suunnittelen etukäteen, silleen, jos mulla on tän verran rahaa, niin ne riittää about tähän asti. Juu mä teen sitä koko ajan. Ihan vaikka mulla ois tuet ihan just tullu tai jotain. Mä oon perinny sen äidiltä. Mä tosi hyvin ajattelen eteenpäin. En mä sano, että mä täydellinen oon, silloin tällöin tulee shoppailtua”

”Joo on, mä oon aina ollu tosi säästäväinen. Ja nyt se on jotenkin korostunut, kun on tämä oma koti, mistä pitää pitää huolta. Ja kyllä mä oon silleen ihan hyvin saanu säästettyykin noista toimeentulotuista, että ei sen kaa oo silleen ongelmaa.”

7.3 Nuorten sitoutuminen tukeen ja kokemukset tuesta

SPR:n nuorten turvatalon työntekijän tarjoamaan tukeen sitoutuminen koettiin yleisesti todella helppona. Tuki koettiin yhtenä osana koko prosessia. Vain yhdellä nuorista oli ollut ongelmia tukeen sitoutumisessa, mutta hänenkin kohdalla tilanne oli parantunut viime kuukausina. Kaikille oli hyvin selvää, miten tukiprosessi etenee ja, että asuminen ja asumisen jatkuminen edellyttävät turvatalon tukeen sitoutumista. Nuorille oli hyvin selvää, että tapaamiselle mentiin, jos niin oli sovittu ja jos jotain yllättävää tuli, niin tapaaminen peruttiin. Asumisen alussa useimmilla oli tukitapaamiset vähintään kerran viikossa, eikä sitä koettu liian usein olevaksi. Tässä yhden nuoren kuvaus tukeen sitoutumisesta:

Haastattelija: ”Tuntuuko se vaikeelle sit, kun sä sait asunnon, niin sitoutua kerran viikossa kuitenkin vielä siihen tukeen?”

Nuori 1: ”No, alussa mä mietin, että tarviikohan mun enää käydä siellä. Mut tota...en mä sit kyl mä sit.. en mä sitä sit kummemin mitään miettiny, vaan sit kyl mä sit. Eikä siinä mitään.”

SPR:n nuorten turvatalon antama tuki koettiin tarpeellisena ja hyvänä. Kaikki nuoret kokivat kohdallaan, että tuki oli ollut riittävä, eikä tuesta ollut mitään negatiivista sanottavaa. Pääsääntöisesti nuoret olivat saaneet tukea kerran viikossa asumisen alussa. Muutamilla nuorilla oli ollut asumisen alussa tukea saatavilla kerran kahdessa viikossa. Kukaan ei kokenut, että olisi saanut tukea liian vähän tai liian paljon. Kaikki totesivat myös, että tarvittaessa he pysyivät olemaan turvatalolle yhteydessä, jos eteen tuli ongelmia. Osa olikin ollut yhteydessä tukityöntekijään tapaamisten ulkopuolella puhelimitse. Haastatteluhetkellä kaikkien nuorten kohdalla tuen tarjoamista oli voitu selkeästi vähentää alkuasumiseen verrattuna ja valtaosalla oli haastatteluhetkellä tukea saatavilla kerran kuukaudessa.

Tässä erään nuoren kommentti tuesta reilun vuoden asumisen jälkeen:

”Aah. Siis enemmänkin ehkä mä nään, ehkä mä nään sitä nyt kerran kuukaudessa vaan, kun kysellään kuulumisia. Silleen, että en mä käsitä sitä enää tukena enää. Siis sillai. Ehkä mä nään sen vähän niinkö kaverina.”

Kaikki haastateltavat toivat esiin, että asunnon saaminen olisi ollut vaikeampaa tai ainakin kestänyt kauemmin, mikäli tukea asunnon saantiin ei olisi ollut tarjolla SPR:n nuorten turvatalolta. Tuen nähtiin vähintään nopeuttavan ja helpottavan hakua, ja jotkut kokivat, etteivät olisi saaneet ollenkaan hankittua asuntoa ilman tukea. Haastatelluista nuorista kaikki totesivat myös, että tuki oli tarpeen asunnon hakemisessa. Kaksi oli täysin sitä mieltä, että ilman

tukea he eivät olisi yksinkertaisesti pystyneet itse hankkimaan asuntoa. Kun taas neljä nuorta totesi, että eivät olisi ainakaan pystyneet näin nopeasti hankkimaan asuntoa itsenäisesti. Osa nuorista oli koettanut etsiä asuntoa ennen SPR:n nuorten turvatalon tukea, mutta eivät olleet saaneet. Yksi olisi saanut asunnon Kouvolasta, mutta ei saanut opiskelupaikkaa sieltä, joten muutto ei ollut ajankohtainen niin kauas ilman opiskelupaikkaa. Haastateltavat tuntuivat vastauksiensa perusteella olevan tietoisia Espoon ja ylipäänsä pääkaupunkiseudun huonosta asunnotilanteesta. Yksi nuori vastasi kysymykseeni, olisitko pystynyt hankkimaan asunnon ilman tukea, näin:

”Luulen, mutta siinä ois kyllä mennyt paljon kauemmin. Kyllä Kirsti tavallaan autto mua hyvin paljon sen Espoon Asuntojen homman kaa justiinsa, että ois mä varmaan sinne jonoon jäänyt ilman Kirstiä.”

7.4 Nuorten muu tukiverkosto

Viisi nuorista kertoi olevansa päivittäin yhteydessä perheeseensä joko isään tai äitiin. Yksi kertoi olevansa perheeseensä yhteydessä viikoittain ja kaksi nuorista kertoi olevansa melko harvoin yhteydessä perheeseen. Kaksi nuorista, jotka vanhempi oli heittänyt pihalle lapsuuden kodista, eivät olleet vielä missään yhteydessä tähän vanhempaan. Yksi piti yhteyttä vanhempaan siitäkin huolimatta, että asunnottomuus oli johtunut heidän erimielisyyksistä. Teoriassa tuotiin esiin, että nuorten turvatalon yksi keskeisimmistä työotteista on perheterapeutin perhetyö (Toimintakertomus 2014). Tämä näkyy tuloksissa, koska vaikeissakin tilanteissa, nuoret ovat pääosin pystyneet pitämään läheisen yhteyden omaan perheeseen.

Kysyttäessä kehen nuoret olisivat yhteydessä, kun tulee ongelmia, niin kuusi toi esiin, että olisi turvatalon tukityöntekijään yhteydessä ainakin asumisen ongelmissa. Näistä kaksi olisi ensiksi yhteydessä perheeseen, mutta ilmoittaisi asiasta myös turvatalon työntekijälle. Kaksi heistä, jotka olivat päivittäin yhteydessä perheeseen, totesivat, että olisivat varmaankin yhteydessä tukityöntekijään, jos ongelmia tulisi eteen. Seuraavassa kaksi esimerkkiä tästä:

”Se vähän riippuu, että mimmonen ongelma, jos niinku asumisessa niin ehkä ensin turvikseen. Elämän muissa asioissa se on varmaan äiti. Tai joku kaveri.”

”Siis tukityöntekijälle mä aina ilmotan, jos jotain tulee, mut että isovelji on aina ensimmäinen”

Useimmilla nuorilla oli harrastuksia elämässään. Vain yksi kertoi, ettei ole mitään harrastuksia. Lisäksi nuoret kertoivat, että heillä oli sosiaalista verkostoa ympärillään ja lähes kaikilla oli kavereita. Hyviä ystäviä, joille pystyi puhumaan ongelmista, oli kuitenkin usealla vain yksittäisiä, jos ollenkaan. Osalla kaverit olivat se lähin turvaverkosto. Yksi nuori kertoi, että

kaverit ovat pääasiassa netissä ja hän juttelee lähes päivittäin internetissä heidän kanssaan. He kuitenkin näkevät toisiaan satunnaisesti noin kerran vuodessa. Yksi nuori totesi, että pitää kavereihin yhteyttä, vaikka elämäntilanteet ovat erilaiset omien sekoiluiden takia.

7.5 Nuorten kokemukset omasta kodista Espoon Asunnoilla

Haastattelussa kysyin nuorilta, miltä oman asunnon saaminen tuntui. Asunnonsaantiin suhtauduttiin onnekaasti, nöyryydellä ja kiitollisuudella. Kaikki haastateltavat olivat hakeneet asuntoa jo useamman kuukauden, joten asunnonsaanti oli selkeästi todella iso asia. Kaikki nuoret kokivat vastausten perusteella olleensa tosi onnekaassa asemassa, kun olivat saaneet asunnon. Seuraavassa yksi kommentti asiaan liittyen:

”Asunnon saanti oli tosi jännittävää. Olin tosi iloinen ja kiitollinen turviksen väelle.”

Nuoret toivat esiin, että oman asunnon saamisessa parasta oli oma rauha ja se, että on oma paikka, jossa voi olla juuri niin kuin haluaa ilman kenenkään ulkopuolisen painetta. Vapaus olla sitä, mitä on.

”Ei tarvii koko ajan mieltii, että mitä muut sanoo ja voi tehdä ite ihan mitä haluaa, millon haluaa ja saa valvoo niin pitkään kuin haluaa.”

”Oma asunto. Oma rauha.”

Riggsin ja Coylen (2002) tekemässä tutkimuksessa nuoret toivat esiin sen, kuinka asunnottomuus on nuorille psykologinen kokemus ja uhka heidän identiteetilleen ja mielenterveydelleen. Tämä voi selittää myös haastateltujen nuorten kiitollisuutta omasta asunnosta. Seitsemällä nuorella oli omakohtainen kokemus asunnottomuudesta ennen nykyisen asunnon saantia. Ja kiitollisuus siitä, että vihdoinkin sai oman rauhan ja paikan asua on psykologisesti iso asia. Tätä kokemusta kuvaa hyvin erään nuoren vastaus siihen, että mikä oli asunnon saamisessa parasta:

”Varmaan se, että saa nukkua omissa sängyissä pitkää aikaa.”

Asumisneuvojan mukana olo asuttamisprosessissa nähtiin neutraalina ja prosessiin kuuluvana. Se ei herättänyt nuorissa voimakkaista tunteita suuntaan tai toiseen. Kukaan haastateltavista ei kokenut vuokranantajan läsnäoloa pahana asiana, vaikka teimme asumisen alussa tukityöntekijän kanssa kotikäynnin. Kaksi haastateltavista koki tällaisen yhteisen kotikäynnin jopa hy-

vänä, kun loput sanoivat, että se oli ihan normaalia tai neutraali-asia. Haastatteluista kävi ilmi, että nuorilla oli selkeästi kokemusta tuen saamisesta ja siitä, mitä siihen kuuluu. Kotikäynnitkin olivat selkeästi arkipäivää.

”Asumisneuvojan kotikäynti oli ihan jees, ihan fine, ihan normaalia.”

8 Johtopäätökset

Tässä kappaleessa tuon esiin opinnäytetyö haastatteluiden tuloksista nousseita tärkeimpiä johtopäätöksiä. Kappaleessa yhdistän opinnäytetyön teorian haastatteluista saatuihin tuloksiin.

8.1 Operatiivisen ennaltaehkäisyn merkitys palveluun ohjautumisessa

Näiden haastattelujen perusteella nuoret hakevat apua asunnottomuuteen vasta siinä vaiheessa, kun tilanne on jo eskaloitunut. Esimerkiksi silloin, kun vanhemmat ovat jo kyllästyneet nuoren toimintaan ja heittäneet hänet pihalle. Nuoret eivät hakeutuneet ainakaan haastattelujen mukaan tuen piiriin vielä siinä vaiheessa, kun kotona oli jo havaittavissa ongelmia. Apua haettiin vasta siinä vaiheessa, kun nuori ei voinut enää palata kotiin. Tästä nousee tärkeä huomio siihen, miten voisimme ennaltaehkäistä asunnottomuutta tämän tiedon kautta. Teoriassa esiin nostetun operatiivisen ennaltaehkäisyn rooli korostuu vastausta etsittäessä (Malinen 2015). Yksi vastaus tähän ongelmaan olisi mahdollisesti siinä, että nuorisotakuun mukaisesti kaikki nuorien kanssa työskentelevät ottaisivat rohkeasti jatkossa puheeksi nuorten asumistilanteen. Näin asumisasiat tulisivat keskusteluun nuorten kaikissa elämänvaiheissa, niin koulussa kuin harrastuksissakin.

Haastatteluissa esiin nousi vahvasti se, että viranomaisbyrokratia voi olla yksi asunnottomuuteen johtava seikka. Tämänkin ongelman ratkaisuun tarvitaan vahvasti mukaan operatiivista ennaltaehkäisyä. Nuorille on oltava matalan kynnyksen paikkoja, joissa he voivat pyytää apua lomakkeiden täyttämiseen ja etuusasioiden tiedustelemiseen. Tähän ongelmaan vastausta on osin tuomassa Ohjaamo-palvelut, joihin valtio ja kunnat ovat nyt panostaneet monissa kunnissa. Kyseessä on nuorille suunnattu matalan kynnyksen palvelumuoto, jossa pyritään kokoaamaan saman katon alle eri palvelun tuottajia, ettei nuoren tarvitsisin kulkea luukulta luukulle. Tosin vielä näiden ohjaamojen palveluihin ei ole sidottu taloudellisen tuen palveluita, kuten Kelan tukia tai toimeentulotukea.

Nuori voi kuitenkin esimerkiksi Espoossa kävellä ohjaamoon sisälle päivystysaikana, ja saada päivystysluonteisesti apua hakemusten täyttämiseen. Ohjaamokonseptin idea on myös se, että nuori voisi tulla pyytämään matalalla kynnyksellä apua ja saada ohjausta tilanteessa. Aika

näyttää, onko ohjaamoista oikeasti apua nuorten elämäntilanteisiin vai onko jälleen luotu palvelu, joka ohjaa nuorta eteenpäin niin sanotusti oikealle luukulle. Yksi kynnyskysymys toki voi olla se, miten nuoret saavat tiedon tällaisesta palvelusta ja toimiiko se yhtä hyvin kuin kotiin vietävät tuki. Erityisesti kun on tutkimuksissa todettu, että syrjäytyneet nuoret ovat sairaampia kuin valtaväestö (Aaltonen, Berg & Ikäheimo 2015). Onko näillä oikeasti syrjäytymisvaarassa olevilla sairaammilla nuorilla voimavaroja lähteä etsimään edes näitä matalan kynnyksen palveluita itse?

On siis hyvä pohtia jatkossa sitä, kuinka voimme hyödyntää esimerkiksi asumisneuvontaan siinä, että saamme vaativimmissakin elämäntilanteissa elävät nuoret palveluiden piiriin ennen kuin he menettävä asuntonsa. Asumisneuvojilla erityisesti kiinteistöyhtiössä on olemassa tieto, jos nuoren asumisen asiat ovat menossa väärään suuntaan. Usein vuokrien maksamattajättäminen kertoo jo sen, että nuori ei tiedä mitä etuuksia pitää hakea elämäntilanteen muutoksessa. Enemmän tulisikin miettiä, kuinka voimme valtakunnallisesti ottaa tämän tiedon vahvemmin käyttöön ilman tietosuojakysymyksiä. Tärkeintä olisi löytää resursseja etsimään näitä nuoria, vaikka kotiovelta, jos he eivät muuten löydy palvelun piiriin. Ja löytää keinoja jakaa tätä tietoa eri yhteistyökumppaneiden kesken ilman tietosuojan muuria.

Haastatelluista nuorista kaikki nuoret olivat saaneet tukea asunnon saamiseen ja nuoret olivat kokeneet tuen tarpeellisenä. Silti valtaosalla nuorista oli haastatteluhetkellä vähintään sen verran osaamista raha-asioiden hoidosta, että jokainen maksoi laskunsa itse. Raha-asioiden jonkin asteinen hallinta on välttämättömyys oman asunnon hallintaan ja siitä kiinni pitämiseksi. Rahaa pitää jaksaa budjetoida ja sietää myös rahattomuutta. Lisäksi pitää ymmärtää, että vuokra on ensisijainen menoerä. Haastateltavien joukosta voisi siis sanoa, että he ovat jo hyvin itsenäistymisen polussa kiinni ja kuitenkin melko osaavia asioiden hoidossa. Haastatelluista nuorista kellekään ei myöskään ollut pahaa/akuuttia päihdeongelmaa tai hoitamaton mielenterveysongelmaa. Tai tämä asia ei ainakaan noussut esiin haastatteluissa. Voitaneen sanoa, että näillä haastatteluun osallistuneilla nuorilla oli toimintakykyä asioidensa hoitamiseen. Tämä sai minut miettimään, että millaiset mahdollisuudet niillä nuorilla on asunnon saamiseen, joilla syrjäytymiskierre on syvemmällä, nuorilla joilla on esimerkiksi akuutti hoitamaton päihde- ja/tai mielenterveysongelma.

8.2 Asunnon saannin vaikeus

Haastatellut nuoret suhtautuivat asunnon saantiin kiitollisuudella ja nöyryydellä. Moni oli saanut asunnon vähän eri alueelta, missä oli tottunut elämään ja silti he olivat tyytyväisiä asunnon saantiin. Asunnon haku asunnottomana oli ollut raskasta, joten varsinkin asumisen alkuhetkillä nuoret olivat todella iloisia omasta rauhasta. Nämä vastaukset heijastelevat hyvin vaikeaa asunnotilannetta, jossa pääkaupunkiseudulla eletään. Esimerkiksi Espoon Asunnoilla

on koko ajan aktiivisena noin 6800 hakemusta ja esimerkiksi vuonna 2014 asuntovalintoja on tehty 1600 kappaletta.

Pääkaupunkiseudun huono asuntotilanne tuotiin esiin myös tämän työn teoriassa nuorten asunnottomuuteen liittyen (Malinen 2015.) Tämä ongelma on varmasti yksi syy sille, miksi nuoret olivat niin onnellisia asunnosta ja kokivat itsensä onnekkaksi, vaikka monen mielestä itse alue ei ihan täysin ollut sellainen, jossa olisi kuvitellut asuvansa.

Nuorisoasuntoliitto ja Nuorten asunnottomuutta vähentämistä valmisteleva työryhmä ovatkin tuoneet esiin vahvasti, että kohtuuhintaista asuntotuotantoa tulisi lisätä erityisesti pääkaupunkiseudulle, jossa tilanne on vaikein, ja sitä tulisi kohdistaa enemmän suoraan nuorille (Malinen 2015.)

Haastatelluilla nuorilla ei ollut myöskään vaikeuksia asunnonsaannissa sen takia, että heidän luottotiedot olisivat menneet tai heillä olisi taustalla häiriöhäätöä. On tärkeää yhteiskunnallisesti miettiä tarkkaan pääkaupunkiseudun asuntotilannetta. Jos nuoret joutuvat asunnottomuuspolulle pelkästään kohtuuhintaisten vuokra-asuntojen puutteen vuoksi, yhteiskunta maksaa siitä todella kalliin hinnan. Jos esimerkkinä käytetään teoriassa esitettyjä syrjäytyneen ihmisen kustannuksia yhteiskunnalle. Ja, jos yhdenkin nuoren häätö voidaan ennaltaehkäistä asumisneuvojatoiminnalla, niin sillä on suuri euromääräinen kustannussäästövaikutus yhteiskunnalle, kuten teoriassa on esitetty. (Kajanoja 2000; Kinni 2014.)

8.3 Syyt asunnottomuuden taustalla

Haastatelluista nuorista yhdellä asunnottomuus oli alkanut omasta avoerosta, yhdellä vanhempi oli muuttanut paikkakunnalta uuden puolison perässä ja yhden asuminen kotona oli mahdotonta vanhemman akuutin päihdeongelman vuoksi. Haastattelujen tulokset olivatkin linjassa teoriassa aiemmin esitettyjen tutkimusten kanssa, joiden mukaan nuoren asunnottomuuteen vaikuttavia taustatekijöitä voivat olla perhesuhteiden muutokset, itsenäistymisprosessin epäonnistuminen, vanhempien avioerot ja uusperhetilanteet sekä muut vaikeat kotitilanteet. (Kostiainen & Laakso 2012; Malinen 2015.)

Myrskylä (2015) on tuonut esiin sen, että syrjäytymisvaara alenee puoleen, mikäli nuorella on edes toinen vanhempi tukemassa elämässä. Näin ollen nuorella on suuri riski syrjäytyä, jos molemmat vanhemmat ovat pois hänen elämästään. Haastateltujen joukossa tällaisia nuoria oli kaksi. Haastateltujen nuorten taustatekijöistä monelta löytyikin välirikko perheeseen. Välirikko puolison tai vanhempien kanssa onkin esitettyssä teoriassa tuotu ilmi yhtenä nuorten asunnottomuuteen johtavana tekijänä. Lisäksi teoriassa on otettu esiin se, että nuorten asunnottomuuteen johtaa usein jonkinlainen epäonnistuminen itsenäistymisprosessissa. (Kostiainen

nen & Laakso 2012.) Näissäkin haastatteluissa kävi ilmi, että näiden nuorten asunnon tarve oli johtunut jonkun ulkopuolisen toimijan päätöksestä kuten vanhempien tai puolison.

Uutuusarvo, mitä haastatteluni tulokset voisi tuoda nuorten asunnottomuuden ennaltaehkäisyyn, on se, että niin sanotusti melko hyvässä kunnossa olevat nuoretkin ovat tuen tarpeessa itsenäistymisen kynnyksellä. Suomessa oleva viranomaisbyrokratia on vaikeaselkoista kantaväestöllekin, niin voimme vain arvailla, kuinka vaikeaa ulkomaalaistaustaisten nuorten on sitä ymmärtää. Tutkimusten varjossa kuitenkin nimenomaan maahanmuuttajataustaisen nuorten asunnottomuus on kasvussa. Olisikin tärkeää, että jatkossa kiinnitettäisiin enemmän huomiota oikeasti ennaltaehkäiseviin palveluihin, jota SPR:n nuorten turvatalon tarjoama tuki tässä opinnäytetyössä edustaa. Tällaisella yksilöllisesti ja kiireettömästi räätälöidyllä tuella voitaisiin ennaltaehkäistä oikeasti nuorten asunnottomuutta ja tarvittaessa ohjata nuoria oikeiden ja riittävien tukipalveluiden piiriin.

Espoon Asuntojen asumisneuvonnassakin on voitu todeta kehittämisprojektin aikana, että nuorilla on suuri riski ajautua ongelmiin vuokran kanssa asumisen alkuaikana. Syynä tähän usein on muuttunut elämäntilanne esimerkiksi erotilanteet tai työttömäksi jääminen. Nuori on saattanut elää tulottomana jopa kolme kuukautta töiden päättymisen jälkeen tietämättä, että apua olisi ollut taloudellisesti saatavilla sosiaalitoimesta. Tämä entisestään todistaa sitä teoriaa oikeaksi, että äkilliset elämän kriisit voivat viedä nuoren tien syrjäytymisen polulle, jos oikea-aikaista tukea ja ohjausta ei ole saatavilla. Ja tähän kysymykseen esimerkiksi Espoon Asuntojen asumisneuvonnassa voitaisiin jatkossa kiinnittää entistä enemmän huomiota, kun asumisneuvonnan työnpainopistealueita kehitetään. Mielestäni myös muiden vuokranantajien tulisi kehittää erityisesti neuvontapalveluita nuorten kohdalla asumisen asioissa. Opinnäytetyön tuloksista näkyy se, että nuorilla tulee helposti vaikeuksia etuuksien hakemisen kanssa ja silloin yleensä alkaa vuokranmaksuongelmat. Tämä on sellainen asia, jota pitäisi ehdottomasti painottaa kaikkien vuokranantajien piirissä.

8.4 Nuorten positiiviset kokemukset tuesta

Nuorten kokemukset saadusta tuesta olivat hyvin positiiviset, mikä kertoo siitä, että SPR:n nuorten turvatalo oli onnistunut tukiprosessissa. Nuoret tiesivät koko ajan missä mennään, eikä todennäköisesti siksi saadusta tuesta ollut mitään negatiivista sanottavaa. Tässä täytyy toki muistaa se, että tuen motivaationa oli suuresti haluttu asia eli oma koti. Toki niin kuin aiemmin totesin, niin tällainen kasvotusten tehtävä teemahaastattelu ei ole paras väline tehdä arviointia jonkin prosessin onnistumisesta. Haastattelu ei etenäkään ole oiva tapa pyytää palautetta, jos haastattelija toimii heidän työntekijänään jossain määrin. Kuitenkin se, että yksikään kahdeksasta haastateltavasta ei kertonut mitään negatiivista liittyen SPR:n tarjoamaan tukiprosessiin, on mielestäni aika suuri otanta siihen, että nuoret olivat oikeasti tyyty-

väisiä saamaansa palveluun. Jos tukipalvelu koettaisiin huonona, niin joku haastateltavista olisi todennäköisesti antanut viitteitä asiasta haastattelutilanteessa. Ja haastatteluissa en aistinut tällaista ilmapiiriä kenenkään kohdalla.

Nuoret sitoutuivat SPR:n antamaan tukeen todella hyvin. Tämän taustalla on mahdollisesti se syy, että asumiseen liittyvään palveluun helpompi sitoutua, kun sen tavoite on niin konkreettinen ja universaalisti haluttu. Erityisesti pääkaupunkiseudulla, kun asuntotilanne on niin vaikea. SPR:n tukeen kuuluu olennaisesti kotiin vietävä tuki, joten johtopäätöksenä voisi vetää sen, että nuoren voi olla helpompaa sitoutua, kun tuki tulee kotiin ainakin aika ajoin. On myös mahdollista, että nuoren on helpompi luoda luottamuksellinen suhde tukityöntekijään, kun hän tulee nuoren omalle alueelle eli kotiin.

Se, että nuoret kaikki olivat sitä mieltä, että asunnon saantiin tarvittiin tukea ainakin asunnon saannin nopeuttamisen näkökulmasta, on asia joka olisi syytä ottaa vakavasti. Nuoren elämässä näidenkin haastattelujen perusteella asunnon tarve voi tulla yhtäkkiä eteen ja apua haetaan yleensä vasta, kun ollaan jo siinä tilanteessa, että asunnon tarve on kiireellinen. Jos siinä vaiheessa asunnottomuusjakso pitkittyy, niin riski nuoren syrjäytymiseen on todella suuri. Tällä hetkellä pääkaupunkiseudun asuntotilanteessa nuorten asema ei ole kovin hyvä ja sen paranemiseksi tarvitaan isoja muutoksia asuntomarkkinatilanteeseen. Nuoriasuntoliitto on tuonut esille saman asian vetäessään yhteen asunnottomuuden ennaltaehkäisyhankettaan. Nuoret kohtaavat asuntomarkkinoilla paljon ennakkoluuloja ikänsä puolesta ja siksi asunnon saaminen vaikeutuu jo entisestään kiristyvillä vuokramarkkinoilla. Nuorille kohdennettuja kohtuuhintaisia vuokra-asuntoja tarvitaan lisää, että voidaan ennaltaehkäistä nuorten asunnottomuutta ja siitä aiheutuvaa syrjäytymisriskiä. (Malinen 2015.)

9 Pohdinta

Tässä luvussa pohdin opinnäytetyöni haastatteluista saatuja tuloksia ja opinnäytetyöni luotettavuutta sekä eettisiä kysymyksiä.

Opinnäytetyöni tuotti tärkeää tietoa Espoon Asunnoille yhteistyöstä, jonka olemme SPR:n nuorten turvatalon kanssa luoneet. On tärkeä kuulla, miten nuoret suhtautuvat vuokranantajan mukana oloon asunnon saamisen ensi hetkillä. Oli positiivista huomata, että nuoret kokevat sen hyvänä asiana. Vuokranantajan näkökulmasta on myös tärkeää, että SPR:n antama tuki on koettu tärkeänä ja hyvänä, ja että nuoret ovat sitoutuneet siihen hyvin. Opinnäytetyön tulokset vahvistavat sen, että tällaista yhteistyötä olisi tärkeä jatkaa nuorten asuttamisessa. Yhteistyöstä hyötyvät nuoret ja vuokranantaja. Ja ainakin näillä nuorilla asumisen onnistumista on voitu tukea. Tulevaisuus vasta näyttää, kuinka tällainen yhteistyö voi vaikuttaa asunnottomuuden ennaltaehkäisyyn.

Opinnäytetyötä tehdessä ymmärsin, että olisi ollut varmasti helpompi tehdä haastatteluja, jos en olisi tuntenut nuoria etukäteen, enkä tietäisi heidän asumistaustastaan mitään. Minun oli haastattelijana vaikea roolittaa itseni oikein tilanteeseen, jossa haastattelin nuoria. Nuoret tunsivat minut asumisneuvojana, joten osittain vastatessa kysymyksiin he varmasti olettivat minun tietävän jo joitakin asioita. Joten aineisto ei ollut niin syvällinen, mitä olin alun perin ajatellut. Lukiessani aineistoa analyysivaiheessa, ymmärsin, etten saa työstä niin laajoja tuloksia, kun olisin halunnut. Analyysivaiheessa oli vaikea pitäytyä pelkässä aineistomateriaalissa, koska selkeästi osa asioista jäi joiltakin nuorilta sanomatta. Jouduin siis ihan tietoisesti tekemään töitä sen eteen, että en ottanut materiaalia tuloksiin työroolistani, jossa kohtasin prosessin aikana nuoria asumisneuvojana. Mielestäni onnistuin tässä kuitenkin hyvin ja onnistuin pitämään itseni opinnäytetyön tekijän roolissa, kun analysoin tuloksia.

Haastatteluista kävi ilmi, että avun tarpeena koettiin ensisijaisesti tukiviidakkoon liittyvät paperihommat ja keskusteluapu. Tämä on todella tärkeä tulos ja tästä pitäisi jatkotutkimuksena selvittää, kuinka paljon jo yhteiskunnan byrokratia itsessään voi syrjäyttää nuoria, kun he eivät tiedä miten esimerkiksi etuusasioissa pitää toimia. Mille luukulle, milloinkin pitää kävellä. Usein ajatellaan, että nuorilla on enemmän kykyä hakea itsenäisesti tietoa esimerkiksi sähköisten palvelujen avulla. Näiden haastattelujen perusteella nuoret tarvitsisivat tukea yhteiskunnan byrokratiasta selviämiseen. Varsinkin elämäntilanteen muuttuessa, nuoret tarvitsisivat alkuun ihan kädestä pitäen opetusta siitä, miten pitää toimia missäkin tilanteessa. Ja tämän asian kanssa teemme jatkuvasti töitä asumisneuvonnassa eikä asiakkaiden määrään näytä tulevan loppua, vaan uusia nuoria asiakkaita tulee jatkuvasti.

Toki on hyvä miettiä myös kriittisesti sitä, että oliko nuorille helppoa vastata tuentarpeeksi viranomaisbyrokratia. Tällainen vastaus oli selkeä ja saattoi olla helppo tapa edetä haastattelussa, ehkä jopa yhteiskunnallisesti hyväksytty. Yleisesti on melko hyvin tiedettyä, että kunnan ja valtion papereita on vaikea ymmärtää ja täyttää. Muiden vastausten antaminen olisi vaatinut itsetutkiskelua sekä vastuunottoa. Haastatellut nuoret olivat iältään todella nuoria, joten osalla oli varmasti vaikea käsittää ja ymmärtää omia kykyjä hoitaa asioitaan. Jäin miettimään, että onko opinnäytetyön puute se, että nuoret itse vastasivat tuen tarpeeseensa. Osan kohdalla minulle jäi sellainen olo, että tuen tarvetta olisi voinut olla muissakin asioissa, mutta paperiasiat olivat konkreettinen helppo vastaus. Tätä mielikuvaa vahvistaa yksi esimerkki, jolloin haastattelussa nuori kertoi, että talousasioiden hoito on helppoa, mutta ei tiennyt kuitenkaan sitä, kuka maksaa vuokran. Tässä on selkeä ristiriita nuoren mielikuvalla omien raha-asioden hoitamisesta ja todellisuudella. Aineistoa lukiessa en voinut välttää ajatusta siitä, että millainen kontrasti olisi vastauksilla, jos olisin esittänyt samat kysymykset tukityöntekijälle kunkin nuoren osalta. Tai, olisiko tukityöntekijän läsnäolo haastattelutilan-

teessa muuttanut tuloksia. Olisiko aineistosta tullut syvällisempi, jos olisin saanut molempien äänen kuuluviin?

9.1 Tutkimusetiikka ja luotettavuus

Opinnäytetyön teossa pyrin ottamaan huomioon eettiset lähtökohdat. Kaikki haastateltavat ovat täysi-ikäisiä, joten he pystyivät itse päättämään osallistumisestaan tutkimukseen. Jos haastateltavat olisivat olleet vielä haastatteluhetkellä alaikäisiä, olisi haastatteluun pitänyt pyytää vanhempien lupa. Nyt tätä ei tarvittu. Haastateltavat ovat mukana vapaaehtoisesti ja kysyin kaikilta halukkuuden opinnäytetyöhön osallistumisesta. Painotin vapaaehtoisuutta nuorille ja sitä, että haastatteluun osallistuminen on täysin erillinen asia suhteessa rooliini, jossa olen nuoret kohdannut työntekijänä. Käsittelin opinnäytetyön aineistoa koko opinnäytetyöprosessin ajan niin, ettei haastateltavien yksityisyyttä loukata. Kaikki nimitiedot hävitettiin tutkimustuloksista ja lisäksi kaikki kirjallinen aineistomateriaali hävitettiin tietosuojajätteenä opinnäytetyön valmistuessa. Kaikki nauhoitettu materiaali poistettiin tiedostoissa, kun opinnäytetyö oli valmistunut.

Opinnäytetyön luotettavuuteen vaikuttaa olennaisesti valta-asema, joka minulla oli haastateltaviin nähden. Vaikka pyrinkin tekemään nuorille selväksi, että tämä oli osa opiskelujani, eikä liity työhöni. Niin monet nuoret kokivat varmasti minut enemmän työntekijänä kuin neutraalina haastattelijana. Opinnäytetyön tarkoituksena oli kuitenkin selvittää nuorten kokemuksia asuttamisen prosessista, jossa olin mukana heidän työntekijänään. Nyt tehtyäni aineiston analyysin ymmärsin, että nuorten olisi varmasti vaikea ollut esittää minulle todellisia mielipiteitä, jos he olisivat olleet erityisen pettyneitä koko prosessiin. On mahdollista, että nuoret olisivat voineet sen kertoa suoraan, mutta on kuitenkin hyvä muistaa, että valta-asetelmamme saattoi vaikuttaa nuorten sanomisiin.

Luotettavuuden kannalta tulee ottaa huomioon myös se, että nuorten asumisen jatkuminen on osittain minun käsissäni, ja haastatellut nuoret tiesivät, että teen päätöksen heidän asumisen jatkumisesta. Kaikilla haastatelluilla nuorilla oli siis voimassa määräaikainen vuokrasopimus. Opin opinnäytetyöprosessin aikana, että arviointitutkimusta ei ole järkevää tehdä kasvotusten tehtävällä teemahaastattelulla, koska palautteen antajan on vaikea sanoa suoraan negatiivista palautetta. Ja nuorilla, joilla ei ole suurta elämäkokemusta, niin negatiivisen palautteen antaminen voi olla vielä vaikeampaa kasvotusten kuin nimettömänä. Tämän ymmärsin jo haastatteluista tehdessäni, enkä tämän takia edes painottanut vaikuttavuuskeskustelua haastattelutilanteissa, vaan keskityin jokaisessa haastattelutilanteessa sellaisiin asioihin, joita nuori oli valmis avaamaan minulle.

Tehdessäni haastatteluja mietin tätä valta-asetelmaa silloinkin, kun kyselin kysymyksiä. Eri-tyisesti, kun haastattelin nuoria heidän taustoistaan, niin samalla mietin yksilöllisesti kunkin haastateltavan kohdalla, kuinka tarkkaan kyselen yksityiskohtia tilanteesta, josta he päätyivät hakemaan tukea. Annoin haastateltavan valita sen, kuinka yksityiskohtiin he menivät syiden taustoissa. Esitin toki tarkentavia kysymyksiä, jotka antoivat mahdollisuuden kertoa tilanteista tarkemmin. En kuitenkin tietoisesti jäänyt niin sanotusti jumiin niihin kohtiin, joissa nuori ei halunnut avata selkeästi enempää syiden taustoja. En halunnut asettaa nuoria vaikeaan asemaan sen suhteen, että kokisivat antavansa liian paljon tietoa vuokranantajan edustajalle. Varsinkaan, jos se ei tuntunut nuoresta luontevalle ja hän halusi mennä nopeasti seuraavaan aiheeseen. Näissä kohdin jouduin välillä eettisesti miettimään tarkkaan rooliani vuokranantajan edustajana. Mielestäni olisi ollut väärin, jos olisin painostanut nuorta kertomaan tarkemmin esimerkiksi vanhemman päihdeongelmasta, koska se on nuoren henkilökohtainen asia. Eikä minulla ollut niin sanotusti edes oikeutta vuokranantajan edustajana lähteä penkomaan asiaa tarkemmin. Ja koen, että osittain siksi aineiston syvyys jäi vähän pinnalliseksi.

Tutkimuksen luotettavuuteen vaikuttaa myös se, että haastatteluotanta on todella pieni suhteessa esimerkiksi asunnottomiin nuoriin. Tulokset eivät missään nimessä ole yleistettäviä koko asunnottomien nuorten väkijoukkoon. Ja kuten jo tuloksissakin toin esiin, niin yhteistyöprosessiin valikoituu sellaiset nuoret, joilla toimintakyky on vielä melko hyvää. Eli sellaisten asunnottomien kohdalla, joilla syrjäytymiskierre on syvemmällä, tulokset olisivat todennäköisesti hyvin erilaisia.

Lähteet

Painetut lähteet

Backlund, A. 2005. Asumisneuvoja - vuokra-asukkaan tuki ja palveluverkoston uudenlainen toimija. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopiston valtiotieteellinen tiedekunta, yhteiskuntapolitiikan laitos. Helsinki.

Hirsijärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2008. Tutki ja kirjoita. Keuruu: Otavan kirjapaino oy.

Hirsijärvi, S. & Hurme H. 2009. Tutkimushaastattelu. Helsinki: Yliopistopaino.

Josefsson, A-M. 2008. Asunnottomana toisten nurkissa: sukulaisissa ja tuttavissa asuvien helsinkiläisten nuorten profiili. Pro Gradu-tutkielma. Helsingin yliopiston yhteiskuntapolitiikan laitos. Helsinki.

Kajanoja, J. 2000. Syrjäytymisen hinta. Teoksessa Heikkilä, M. & Karjalainen, J. (toim.) Köyhyys ja hyvinvointivaltion murros. Helsinki: Gaudeamus, 233-249.

Kostiainen, E. & Laakso, S. 2012. Vailla vakinaista asuntoa - liikkuvuus asunnottomuuden ja asuntokannan välillä. Helsinki: Kaupunkitutkimus TA Oy.

Nuorten asunnottomuuden vähentämistä valmisteleavan työryhmän toimenpide-ehdotukset. 2015. Helsinki: Ympäristöministeriö.

Palola, E., Hannikainen-Ingman, K. & Karjalainen, V. 2012. Nuorten syrjäytymistä on tutkittava pintaa syvemmin. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Riggs, E. H., & Coyle, A. 2002. Young people's accounts of homelessness: A case study analysis of psychological well-being and identity. *Counselling Psychology Review*, 17, 5-15.

Ruuskanen, P. 2015. Asunnottomuuteen yhteydessä olevat kasvuolosuhteet ja yksilölliset tekijät lapsuudessa ja nuoruudessa. Pro Gradu-tutkielma. Itä-Suomen yliopisto, yhteiskuntatieteiden laitos. Kuopio.

Suurpää, L. 2007. Nuoria koskeva syrjäytymistieto: avauksia tietämisen politiikkaan. Helsinki: nuorisotutkimusseuran julkaisuja.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Tammi.

Ulvinen, V-M. Syrjäytymisen ja nuorisotakuun välisestä suhteesta. 2014. Teoksessa. Gretschel, A., Paakkunainen, K. & Suurpää, L. (toim.) nuorisotakuun arki ja politiikka. Nuorisotutkimusseura. 40-43.

Sähköiset lähteet

Aaltonen, S., Berg, P. & Ikäheimo S. 2015. Nuoret luukulla - kolme näkökulmaa syrjäytymiseen ja nuorten asemaan palvelujärjestelmässä. Viitattu 20.3.2015.
<http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/nuoretluukulla.pdf>

Asukasopas. 2015. Viitattu 30.11.2015.
http://www.espoonasunnot.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/espoonkruunu/embeds/espoonkruunuwwwstructure/118273_Espoon_asunnot_asukasopas_2015_korj_low.pdf

Asumisneuvonnan toimintamallit. 2015. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus. Viitattu 3.5.2015. http://www.ara.fi/fi-FI/ARAtietopankki/Asumisneuvonnan_opas/Asumisneuvonnan_toimintamallit

Asunnottomat 2012. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus. Viitattu 20.3.2015. <http://www.ara.fi/download/noname/%7B491574C4-A0A1-4DD0-9A69-AC60B18BBB23%7D/24182>

Asunnottomat 2014. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus. Viitattu 20.3.2015. <http://www.ara.fi/download/noname/%7B82C1846D-A9AF-429C-9F8A-0E395F8F9CA9%7D/106754>

Asunnottomuus. 2015. Turvallinen kaupunki. Viitattu 12.4.2015. <http://www.turvallinenkaupunki.fi/turvallisuusteemat/sosiaalisesti-turvallinen-elinymparisto/taustatietoa/asunnottomuus>

Asunnottomuus ilmiönä. 2015. Asunto ensin-sivusto. Viitattu 3.5.2015. http://www.asuntoensin.fi/asunto_ensin/asunnottomuus

Asunnottomuuden vähentämisen taloudelliset vaikutukset. 2011. Ympäristöministeriö. Viitattu 30.11.2015. http://www.housingfirst.fi/files/1294/Ymparistoministerio_2011_-_Asunnottomuuden_vahentamisen_taloudelliset_vaikutukset.pdf

Avustus asumisneuvojatoimintaan. 2015. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus. Viitattu 3.5.2015. http://www.ara.fi/fi-FI/Rahoitus/Avustukset/Avustus_asumisneuvojatoimintaan

Perustehtävä. 2015. Espoon Asunnot. Viitattu 30.11.2015. <http://www.espoonasunnot.fi/yritys/perusteht%C3%A4v%C3%A4>

Myrskylä P. 2011. Nuoret työmarkkinoiden ja opiskelun ulkopuolella. Viitattu 15.11.2015. http://www.tem.fi/files/34027/Nuoret_tyomarkkinoiden_ja_opiskelun_ulkopuolella.pdf

Myrskylä, P. 2012. Hukassa- keitä ovat syrjäytyneet nuoret? Viitattu 12.4.2015. <http://www.eva.fi/wp-content/uploads/2012/02/Syrjaytyminen.pdf>

Nuorisotakuu. 2015. Viitattu 12.4.2015. http://www.nuorisotakuu.fi/nuorisotakuu/tietoa_takuusta

Pekkarinen, V. 2007. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Viitattu 31.12.2015. https://oppimateriaalit.jamk.fi/elinikainenohjaus/files/2015/06/elamankaaren_eri_vaiheet.pdf

Oikeudet ja velvollisuudet. 2015. Nuorisoasuntoliitto. Viitattu 31.12.2015. <http://www.nal.fi/asumisen-abc/omassa-kodissa/oikeudet-ja-velvollisuudet/>

On the way home. 2012. Feantsa. Viitattu 30.11.2015. http://www.feantsa.org/spip.php?action=acceder_document&arg=1256&cle=4707fe2d00ac7e34be685ae383df5dc6fb847a87&file=pdf%2Fon_the_way_home.pdf

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Viitattu 30.11.2015. <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>

Ulosotto Suomessa. 2014. Valtakunnanvoudin virasto. Viitattu 30.11.2015. http://www.valtakunnanvoudinvirasto.fi/material/attachments/vvv2/vvlliitteet/yJkhY8A0V/Ulosotto_Suomessa_2014_verkko.pdf

Varto, J. 2005. Laadullisen tutkimuksen metodologia. Viitattu 30.11.2015.
http://arted.uiah.fi/synnyt/kirjat/varto_laadullisen_tutkimuksen_metodologia.pdf

Julkaisemattomat lähteet

Asumisneuvonnan käsikirja. 2015. Espoon Asunnot. Perehdytysopas asumisneuvontaan.

ITU prosessi-info yhteistyökumppaneille. 2015. Suomen Punaisen Ristin nuortenturvatalo. Espoo.

Kinni, A. 2013. Säätytalolla pidetty luento 17.10.2013. Helsinki.

Saukkonen, A-L. 2014. Asumisneuvonnan tilasto. Espoo.

Malinen, J. 2015. Luento. Nuorten asunnottomuuden ennaltaehkäisyhankkeen päätöstilaisuus 26.11.2015.

Nyysölä, S. 2015. Luento. Asumisneuvojapäivät 7.5.2015. Tampere.

Toimintakertomus 2014. Suomen Punaisen Ristin nuortenturvatalo. Espoo.

Kuvat

Kuva 1: Asumisneuvonnan verkostot)	9
Kuva 2: Itu-prosessi	12
Kuva 3: Asumisneuvonnan toiminnan kuvaus	14
Kuva 4: Häätöjen kehitys 2006-2013 ulosottoviraston mukaan	16
Kuva 5: Häätöjen kehitys Espoon Asunnoilla 2006-2014	17
Kuva 6: Analyysi vaiheet	30
Kuva 7 Esimerkki aineiston pelkistämisestä	31
Kuva 8 Esimerkki aineiston yhdistämisestä	31

Liitteet

Teemahaastattelun runko 51

Teemahaastattelun runko

Yleistä

ikä

sukupuoli

koulutus

perhe

status/mitä teet nyt/mitä teit sillä hetkellä, kun sait asunnon

työhistoria

Asumishistoria

Missä asuit ennen itsenäistymistä?

Oletko asunut aiemmin itsenäisesti?

Jos olet, niin missä?

Oletko ollut asunnoton?

Jos olet, niin kuinka kauan?

Jos olet, niin missä vietit yösi pääsääntöisesti

SPR nuorten turvatalon tuki

Millaisesta tilanteesta päädyit SPR:n turvataloon hakemaan tukea?

Millaista tukea sait nuorten turvatalosta ennen asumista Espoon Asunnoilla?

Vietitkö öitä nuorten turvatalolla? Kuinka usein?

Millaista tukea saat nyt?

Onko saamasi tuki riittävää? Oliko saamasi tuki riittävää asumisen alussa?

Millaista oli sitoutua SPR:n antamaan tukeen?

Millaista muuta tukea olisit halunnut/haluat?

Tarvitsetko tukea vielä jatkossa?

Perhe

Ketä perheeseesi kuuluu?

Millainen tukiverkosto sinulla on?

Asuuko perheesi lähellä kotiasi?

Millaiset välit sinulla on perheeseesi?

Kuinka usein pidät yhteyttä perheeseesi?

Saatko tukea perheeltäsi asumiseen liittyen?

Saatko tukea perheeltäsi muihin asioihin liittyen? (Talous, harrastukset,)

Harrastukset/vapaa-aika

Kuinka vietät päiväsi?

Onko sinulla säännöllisiä harrastuksia?

Haluaisitko harrastaa jotain?

Onko sinulla ystäviä?

Kuinka usein tapaat heitä?

Talous

Koetko tarvitsevasi apua talousasioiden hoidossa? (vuokra, laskut, etuuskien hakeminen)

Jos koet tarvitsevasi apua, niin millaista apua haluaisit?

Onko sinulla tällä hetkellä velkoja?

Onko sinulla maksuhäiriömerkintä?

Espoon Asunnot oy

Miltä oman asunnon saaminen tuntui?

Kuinka kauan olet asunut nykyisessä asunnossa?

Oletko tykännyt asunnosta?

Onko asunto hyvällä paikalla maantieteellisesti? (palvelut, kulkuyhteydet)

Olisitko pystynyt hankkimaan asunnon ilman tukea?

Miltä asuttamisen prosessi tuntuu?

Miltä tuntui, kun työntekijät tulivat asumisen aikana kotikäynnille?